36SQA3

FIRPO

1212

BIBLIOTECA NAZIONALE
TORINO

chi l'a pi 'd fil farà pi 'd teila

Ex libris

LUIGI FIRPO

7.4.3.

V. Collazionato
completo.

N

IO. ANTONII VIPERANI

DE OBTENTA PORTVGALIA A REGE CATHOLICO PHILIPPO

HISTORIA.

NEAPOLI,

Apud Horatium Saluianum.

M. D. LXXXVIII.

Superiorum permiſſu.

SERENISS.MO PRINCIPI
ALBERTO S. R. E. CARD.
LEGATO,
ARCHIDVCI AVSTRIAE,
ac pro Rege Philippo in Portugaliæ regnis Gubernatori

IO. ANTONIVS VIPERANVS.

HIſtoriam Sereniſsime Alberte, quam de obtenta Portugalia à Rege Catholico Philippo, auunculo tuo, ſcripſi, quòd res nouas & varias contineat, bellicas & ciuiles, ac graues & inopinatos rerum euentus, non ſolùm profuturam, ſed etiam ſatis delectaturam putaui. Continet enim miſerabilem Portugalenſium regis Sebaſtiani necẽ in Mauritania cum duorum regum Maurorum interitu; & Henrici S. R. E. Cardinalis, qui poſt Sebaſtianum in Portugalia regnauit, ad declarandum ſucceſſorem ſuum acta; tum eorum iura, qui in petitione regni concurrerunt; deinde quorundam Portuga-

lenſium motus cõtra Regem Catholicum Philippum, cuius in Portugaliam ius optimum eſſe iudicabatur; poſtremò victum profligatumq́ Antonium, quem aliquot Portugalenſes Philippi aduerſarij regem creauerant. Nec de huius hiſtoriæ fide quicquam dubitandum cuiquam eſt, quæ ita verè narrat omnia, vt nihil in ea falſum fictumq́ ſit omnium ſententia, qui rebus ipſis interfuerunt. Debetur autem Sereniſsime Alberte tuo nomini huius hiſtoriæ dedicatio vel ob hanc maximè cauſſam, quòd pro rege Philippo auunculo tuo ipſam Portugaliam ſumma cum prudentia & æquitate regis, auunculo pariter et Portugalenſibus charus: atq; ipſam expectationem ſuperas, quam de tuo ingenio, & virtute conceperamus. Sed & meæ famæ conſultum benè fuerit, ſi mei patrocinium pro tua benignitate ſuſceperis.

IO. AN-

IO. ANTONII VIPERANI

DE OBTENTA PORTVGALIA A REGE CATHOLICO PHILIPPO

HISTORIA.

PORTVGALIA eſt in extrema Hiſpania, quæ in Occidentem vergit, ac magnam Luſitaniæ partem continet, quæ eſt tertia pars totius Hiſpaniæ. Nam Hiſpania omnis in tres diuiſa eſt partes: quarum vnam Bæticam, alteram Tarraconenſem, tertiam Luſitaniam appellarunt. Quæ quidem à Tarraconenſi, qua parte ad Septentriones erigitur, flumine Durio; à Bætica flumine Ana diuiditur, qua ſpectat in Orientem; cæterùm ab occaſu Solis & meridie Oceano cingitur. *Ana vulgò Guadiana.* Eſt autem (vt Luſitanarum rerum ſcriptores prodiderunt) à portu oppidi Calis ſic appellata Portugalia, quod M. circiter & D. paſſ. à litore diſtat, & Durio imminet, vbi in Oceanum influit. *Cale hodie Portus.* quippe ab eius portus celebritate

ex frequentia mercatorum vndiq; commeantium quod erat vnius loci proprium nomen in vniuerſum regnum deriuatum eſt. Vnde idem regnum modò Portugalia, modò Luſitania nominatur. Hæc Gregorio XIII. Pont. Max. ſub rege Sebaſtiano huius nominis primo, reliqua Hiſpania ſub rege Catholico Philippo II. erat, Caroli V. Imp. F. Sed in prælio à Mauris interfecto Sebaſtiano, & Henrico S. R. E. Cardinale, qui poſt Sebaſtianum regnum obtinuit, vita functo, ad regem Philippum propinquitatis iure peruenit. Verùm operæpretium eſt priùs Sebaſtiani interitum, & Henrici acta breuiter enarrare, quàm explicem quo modo rex Philippus Portugaliam adeptus ſit. Sebaſtianus iuuenis natura ferox, magna vi corporis, auidus imperij (quam cupiditatem præceptorum cohortationes, & aſſentatorum blanditiæ magis ac magis accenderant) ardebat animo vel in Indiam nauigare, vel in Africam ſe traijcere, vt nationes à Chriſtianorum moribus & inſtitutis alienas ſuæ ditioni ſubigeret. quibus in regionibus olim multæ vrbes à Portugalenſibus parua manu, magna cum gloria captæ, & imperio Portugalenſi adiunctæ ſunt. Ac primò in Mauritaniam Tingitanam cum paucis tranſmiſit, vt regionem, ac loca, & oppidorum ſitus perſpiceret: nec multo poſt deinde à Mahomethe Marrochenſium & Feſſenſium rege contra patruum ſuum Moluchum, à quo regnis ſpoliatus fuerat, rogatus auxilium ad bellum Mauritanicum toto pectore incubuit: ac contra Mahomethis ſententiam

& vo-

& voluntatem arma contra Moluchũ ſuſcepit. Nam Mahomethes tantùm auxilia contra Moluchũ petebat, &, ne cum exercitu in Mauritaniam tranſiret, enixè regem Sebaſtianum orabat, vt ne quid Mauri de eius aduentu ſuſpicarentur, quòd non ad ferendum auxilium, ſed ad occupandam Mauritaniam veniret. qua Maurorum animis iniecta ſuſpicione (porrò facilè credimus quæ timemus) nec qui ſecum eſſent, contra Moluchum pugnarent; nec qui cum Molucho, ad ſe vnquam transfugerent. Spem verò recuperandorum regnorum ſe non ſolùm ab his, qui ſecum erant, ſed etiam ab illis, qui Moluchum ſequebantur, accepiſſe: quòd ad ſe transfugere conſtituiſſent, ſi defendendi ſui vires aliquas habuiſſet. At Sebaſtianus bellum ipſemet contra Moluchum pro Mahomethe gerere voluit, ratus occaſionem occupandi vniuerſam Mauritaniam ſibi tunc diuinitus oblatam: è qua Turcam excluderet, & religionem Chriſtianam inferret, ac ſibi Marrochenſium Imperatoris nomen acquireret. Nec multa diſputatione res in Portugalenſium concilio agitata eſt, licet longa diſputatione indigeret. quippe cùm eius voluntatem obſtinatam viderent, maxima pars idem velle cum rege, ac ſentire ſimulavit; pauci, quos regis, regniq; charitas mouebat, bellum diſſuaſere: quòd non parum metuendum eſſet de Maurorum vana fide, de regis Sebaſtiani iuuenili furore, de regni orbitate, ſi quis aduerſus caſus regi eueniret. Atque etiam rex Philippus ipſius Sebaſtiani auunculus, cui vnam è duabus ſuis filia-

ſiliabus in matrimonium dare cogitabat, ad ædem S.Mariæ ad Aquas Lupias in Caſtella, vbi reges ambo conuenerant, vt de multis inter ſe rebus diſſererent, plurimis rationibus illius animum ab hoc bello retrahere conatus eſt. Monebat ne bellum temere ſuſciperet, quod eſt conſilio, non caſu gerendum; neve infidis fidem vllam haberet. Mauros ingenio eſſe mobili & infido, quibus pulchrum eſt fallere, præſertim Chriſtianos, quos acerbè & penitus odere: non iuriſiurandi religione tangi, non beneficiorum & amicitiæ memoria moueri, ſemper cum fortuna fidem mutare. eundem, quem nunc amicum putat, mox ſibi hoſtem futurum: bellumq; totum poſtremò in ſe vnum conuerſum iri. Reputaret animo ſibi cum paucis contra innumerabiles copias in alienis ſedibus ſuo cum periculo pro alterius commodis pugnandum. Ne fortunam tentaret, & in diſcrimen ſe, remq; ſuam inconſultè conijceret. Euentus quidem belli incertos eſſe, ſed raró voluntatibus hominum reſpondere. Quòd ſi tandem in Mauritania bellum facere deſtinaſſet, Larachem expugnandam curaret, maritimum, & ad res multas opportunum oppidum: vnde piratas mauros & turcas eijceret, atque in Hiſpanias Afris tranſitum præcideret. ſe ad hoc bellum ei cum L. triremibus V. millia veteranorum militum Hiſpanorum miſſurum. Nec verò tamen ipſe bello intereſſet, ſed alicui ſtrenuo, & rei militaris ſcienti duci adminiſtrandum committeret: ipſe ſuo in regno remaneret, iuuenis, relictus vnicus regni hæres, necdum vlla

Aquæ Lupiæ vulgò Guadalupe.

Larache olim Lixa.

ſuſcep-

ſuſcepta ſobole, nec ducta vxore. Iiſdem quoq; rationibus alij regis Philippi aulæ primarij, quos interdum Rex ſubmittebat, vt idem confirmarent, ab huius belli cura Sebaſtianum reuocare moliti ſunt. At fruſtra omnis oratio. Nam quamuis diceret ſe Larachem tantùm armis oppugnaturum, tamen ſemper animo bellum contra Moluchum agitabat, vt aliqua illuſtri victoria ſe, nomenq́; ſuum nobilitaret. Sed neque Henricus S. R. E. Cardinalis, patris patruus, neq, regina Catharina aua monendo, ac rogando ne bellum ſumeret indignum ſe, neq; neceſſarium, & importunum, iuuenis, ſinè prole, ac belli neruis, quicquam eius animum flexere: qui non tantùm Mauritaniam, ſed vniuerſam Africam cogitatione inuaſerat: & cui ab aſſentatoribus perſuaſum erat neminem poſſe armorum Portugalenſium impetum ſuſtinere, cæcus ad optatum bellum rapiebatur. Augebatq́; ſpiritus Arzilla oppidum in Mauritania illi Moluchi odio ab Abdelcherino præfecto traditum. Ergo totus deinceps animo & opibus huic bello inſiſtens, naues inſtrui, nautas & gubernatores conquiri, milites ſcribi, exercitum cogi, arma, tela, tormenta, & quæ ad bellum vſui forent comparari iuſsit. Omnis nobilitas cum armis & equis regi præſtò fuit. quandoquidem Portugalenſes fideliter & amanter ſuum regem colunt. M. D. equites, pedites ad xv. M. coacti ſunt: ſed eorum maxima pars rudis & iners. Claſsis maiorum nauium onerariarum LX. triremium VII. præter alia diuerſorum generum

Arzilla olim Zilia.

minora nauigia numero ferè Dccc. Igitur rebus omnibus ad profectionem comparatis anno M.D. LXXVIII. ix. Kal. Iulij Olyſsipone ſoluit, ac Gades tenuit. vbi à ſapientioribus viris tandem ſibi perſuaderi ſiuit Larachem ſolùm petere, non aliò exercitum ducere. Deinde hac mente hinc rectà in Mauritaniam traiecit, atque ad oppidum Tingim, quod in Portugalenſium poteſtate eſt, claſſem applicuit. quo in loco Mahomethes cum paucis Mauris illi præſtolabatur: ac ſecundam nauigationem gratulatus eſt, & de allatis auxilijs gratias egit; ſed rationem iuuandi ſe contra Moluchum reprehendit. Negabat enim regem ipſum in Mauritaniam venire oportuiſſe, quòd eius præſentia ſuorum bellandi ſtudium reſtinctura, & aliorum à ſe animos alienatura eſſet. quoniam Mauris omnibus à Chriſtianis metus eſt, ne tandem ſocietatis ſpecie decepti hoſtile aliquid patiantur. Quamobrem tantùm vt aliqua ſibi contra Moluchum auxilia daret poſtulauit. Cui rex Sebaſtianus reſpondit ſe nihil niſi de conſiderato & explorato conſilio feciſſe, atq; facturum. Tum mauris militibus Mahomethis iuſsis terreſtri itinere Arzillam ire (quod oppidum ab Abdelcherino regi Sebaſtiano traditum ſuprà memoraui) ipſi reges occidentalem Africæ oram legentes eòdem claſſem appulerunt. At Moluchus, qui ingentem equitum & peditum numerum comparauerat, profectusq; Marocho montes, quos Sus vocant, circumierat, præſidia certis locis diſpoſuerat, quos ad defectionem ſpectare cognouerat

Gades vulgò Caliz.

Tingis vulgò Tanger.

praue-

punierat, dubios confirmauerat, ac demum in Taſmena loco plano, & opportuno haud longè ab Alcaſſarequibirio caſtra fecerat, poſt nunciatum ſibi regis Sebaſtiani aduentum, & claſsis ad Arzillæ litus appulſum, Agmethem fratrem cū III. M. equitum & II. M. peditum Arzillam versùs miſit hoſtium conſilia exploratum. Verùm Sebaſtianus poſtquàm Arzillam nauibus attigit, XX. M. paſſ. ab Arzilla Larachem terra petere conſtituit. Itaq; milites, arma, tela, tormenta in terram exponi, ac militibus in dies viij. cibaria diſtribui, & claſsis præfectum Larachem adnauigare iuſsit. Ergo Arzilla proficiſcuntur, atque iter ad flumen Almechazem XXVII. M. paſſ. hinc dirigunt: quo tranſito Larachē flectant. Quam rem Moluchus ex transfugis & ſpeculatoribus cognoſcens, lætus caſtra contra hoſtem mouit: atq; ad Alcaſſaremquibirium conſedit. At Mahomethes, quem in via certiorem perfugæ faciunt de maximo hoſtium numero, & de Moluchi mortifero morbo ex dato (vt ſuſpicio erat) veneno, Sebaſtianum vehementer orat atq; obſecrat, ne longiùs progrediatur, quoad certum de Moluchi valetudine nuncium accipiant: cui grauiſſimè ægrotanti mors inſtare creditur. poſt eius mortem Mauritaniæ principes ad ſe illico tranſituros. Sic bellum ex voto ſine prælio & vulnere confectum iri. Sed rerum neceſſariarum penuria & Sebaſtiani feruor animi nullam moram ſuſtinent. Iam ad flumen Almechazem peruenerant, quod per apertum campum Alcaſſarisquibirij fluit X. M. paſſ.

hinc Alcaſſarequibirio: nec toto itinere Maurus vllus vſquam viſus fuerat. quæ res prudentioribus viris à callido & potente hoſte metum iniecit: quòd fluminis tranſitum Chriſtianis liberum reliquiſſet, vt poſt tranſitum ſeſe illis in patente campo cum maximis copijs oſtenderet, atque ad neceſſarium certamen pertraheret. Nec res aliter euenit. Nam vt Sebaſtianus flumen tranſmiſit, & in planitiem euaſit, ac III. m. paſſ. à flumine progreſſus eſt, hoſtes vndiq; aduolare conſpecti ſunt. quorum aſpectus rerum bellicarum inſolitos non mediocri metu affecit. Et quamuis pugnæ conditio iniqua eſſet in patente omni ex parte campo paucos pedites cũ magna equitum multitudine congredi, tamen cibariorum inopia, quæ iam conſumpta erant, & hoſtium propinquitas, quæ nullum facilem Portugalenſibus receptum dabat, ad pugnandum eos cogebat. Atque etiam Sebaſtianus turpe exiſtimans detrectare certamen, aciem inſtrui, & in hoſtem dirigi iuſsit. Et Moluchus propiùs accedens acie in orbem medium inſtructa, è lectica, qua decumbens vehebatur, in equum imponi ſe voluit, vt hoſtilem exercitum cerneret. quem procul à flumine in lata planitie conſpiciens, conuerſis ad ſuos oculis, Viciſtis, inquit. plures contra pauciores, loco etiam vobis æquiore pugnabitis. Nolite pati tam præclaram victoriam vobis è manibus elabi. Signum igitur pugnæ vtrinque datur: ac primo congreſſu pulſus Maurus: ſed mox omnis equitum & peditum à tergo & lateribus circumfuſa multitudo

exerci-

exercitum Portugalenſem breui vndiq; circumuenerit, permultos cecîdit: reliquos victos cepit, ſuorum paucis deſideratis pridie Non. Auguſti. Ipſos quoque reges alium alius caſus oppreſsit. Sebaſtianus in acie fortiter dimicando mortem occubuit: Mahomethes in fuga errore vadi merſus in flumen Almechazem interijt: Moluchum in ipſo pugnæ initio in lectica morbus extinxit. quorum calamitatem ardens cometa prænunciauerat. Sic Portugalenſium regis Sebaſtiani iuuenilis ardor ex inſcientia & audacia miſerabilem caſum inuenit. qui alioquin ſi ingentem illum ſuum ſpiritum doctrina & ratione rexiſſet, ob egregias animi corporiſq; dotes profectò vir ampliſsimus ac clariſsimus euaſiſſet. Ad huius cladis nuncium magnus mœror vniuerſam Portugaliam inuaſit. Dolebant regis necem, regni vires afflictas, nobilitatem amiſſam, Luſitanæ virtutis gloriã neſcio quid obſcuratam. Cognitumq; eſt ſapienter & verè dictum eſſe, Væ regno, cuius rex puer eſt. Poſt regis Sebaſtiani interitum Henricus S. R. E. Cardinalis, quòd ſolus de virili Portugalenſium regum legitima ſobole ſupereſſet, communi omnium ordinum conſenſu regni gubernacula prehendit. Tunc Rex Catholicus Philippus II. in Portugaliam legauit Chriſtophorum Moram nobilem Olyſiponenſem, domeſticum ſuum, cuius fidei & prudentiæ fidebat, vt regem Henricum, & Portugalenſium primarios de ſuo in Portugaliæ regnum poſt ipſius Henrici mortẽ iure doceret: quoniam filius ſororis Henrici natu maximæ, ac mas

eſſet

eſſet, atq; omnes, qui ius aliquod in idem regnū haberent, ætate præiret. Quā legationē Chriſtophorus egregiè obijt. Cū autem Henricus infirma valetudine, & ætate prouectum ſe videret, veritus ne ſi vita decederet non declarato ſuo ſucceſſore, variæ nobilium diſſenſiones, & graues populi motus fierent, hanc cogitationem ſuſcepit, vt eorum, qui ius aliquod in Portugaliæ regnum habere cenſerentur, rationes diſpiceret: atque illum deinde renunciaret Portugalenſium regem, ad quem regni ſucceſsionem iure pertinere cognouerit. Ac grauiter tulit, quòd Antonius Ludouici fratris ſui filius ſpurius, natus ex concubina obſcuris orta parentibus, iudæis, vilium rerum venditoribus, nuper ad Eccleſiam Chriſtianam admiſsis, atque olim in ſacrum Eccleſiæ Diaconorum ordinem receptus, poſteà miles Hieroſolymitanus factus, quanquā à Pontifice maximo his legibus, quæ ſpurium initiari, & initiatum fieri militem vetant, abſolutus, regnum petere auderet, aſſerens matris ſuæ nuptias legitimas fuiſſe. Diuq; dubius fuit vtrum illi iudicium concederet, an non. Nam actionem dare, quam leges adimunt prohibentes ſpurios in regni hæreditatem vocari, iſtud erat plures lites ſerere: at ſi non dediſſet, quia maximè popularis eſſet, timebat ne multa miſceret atque turbaret. Tandem ad dandam illi actionem inclinauit, atque in iudicium admittendum duxit, è quo planè excludendum intelligebat, quoniam facilè ſpurius eſſe conuinceretur: vt malè exiens iniquitatem ſuæ cauſæ doleret, non alterius iniuriam

quere-

quereretur; & illius fautores in errorem inductos ſe eſſe perciperent; ſibi autem deinceps iure liceret & Antonij, & ſtudioſorũ eius inſolentiam & contumaciam vindicare. Ac Gregorium XIII. Pontificem maximum rogauit, vt cauſam de nuptijs matris Antonij, cuius iudicium ad ſedem Apoſtolicam ſpectaret, in Portugalia agi ſineret, atque ijs iudicibus, quos ipſemet Pontifex voluiſſet, iudicãdam permitteret: quia plurimùm intereſſet ad communem Portugaliæ tranquillitatem maturè, qui poſt ſe regnet, ante ſuum obitum declarari; cùm ſenex, & valetudinarius ſit, multaq; à factioſis hominibus contra rempub. ſtruantur. nec verò ante cognitam cauſam de nuptijs matris Antonij regem denunciandum. Cui poſtulationi Pontifex benignè conceſsit: ipſumq; Henricum cauſæ iudicem præpoſuit. Henricus igitur de regni ſucceſsione iudicium conſtituit, & eos, qui actionem aliquam petendi regnũ habere putabantur, citauit, vt ad ſtatum diem adeſſent: ac pro ſe quiſque experiretur. nominatimq; citauit regem Catholicum Philippum, Emanuelem Philibertum Ducem Allobrogum, Catharinã Ioannis Ducis Brigantini vxorem, Rainutium Farneſium filium Mariæ ſororis Catharinæ, & Antonium Ludouici fratris ſui filium. Sed iſtorum inter ſe, & cum rege Henrico affinitatum vincula explicanda ſunt, quò cuncta meliùs cognoſcantur. Portugalenſium rex Emanuel, cuius egregia virtus fuit, & nomen toto orbe terrarum illuſtre, ex Maria Ferdinandi Aragonenſium regis & Iſabellæ Caſtellanorũ

reginæ

reginæ coniugum filia IX. liberos ſuſcepit, Ioannem, Iſabellam, Beatricem, Ludouicum, Ferdinandum, Alfonſum, Henricum, Odoardum, Antonium. Ioannes omnium primus poſt patrem regnauit huius nominis tertius: atque ex Catharina Caroli V. Imp. ſorore filium habuit nomine Ioannem. Is viuo patre obijt, atque vnicum filium Sebaſtianum ex Ioanna Caroli V. Imp. filia reliquit, quem iuuenem à Mauris interfectum in prælio ſuprà demonſtrauimus. Iſabella Carolo V. Imp. nupſit: cuius ſatu editus eſt rex Philippus. Beatrix coniuncta in matrimonio Carolo Philiberto Duci Allobrogum Emanuelem genuit. Ludouicus ex concubina Antonium procreauit. Ex Odoardo Maria, quæ Alexandro Farneſio Octauij Ducis Parmenſis F. nupta Rainutium peperit, & Catharina Ducis Brigantini vxor nata eſt. Ferdinandus ſinè liberis obijt: Antonius migrauit infans è vita: Alfonſus & Henricus in S. R. E. Cardinalium collegium cooptati ſacris initiati ſunt; ſed alter è vita exceſſerat, alter ſolus è filijs regis Emanuelis ſuperſtes in regis Sebaſtiani demortui locum ſucceſsit. Quapropter cum Henrico deuincti cognationibus & affinitatibus erāt rex Catholicus Philippus ex Iſabella, Emanuel Philibertus ex Beatrice, Antonius ex Ludouico, Rainutius ex Maria Odoardi filia, Catharina ex eodem Odoardo prognata: quorum parentes iam hanc vitam deſeruerant, ipſi in petitione regni concurrerunt. Dux Brigantinus & Antonius ante regē Henricum Olyſsipone omnium Portugalenſium vrbiū

principe

principe in iudicio adfuerunt, alter Catharinæ vxoris ſuæ ius defendens, alter ſuam per ſe ipſe cauſam agens. At Rainutius Farneſius Ferdinandum Farneſium Epiſcopum Parmenſem pro ſe cognitorem allegauit. Emanuel Philibertus licet regis Philippi ius ſuo melius eſſe ſciret, tamen quia ius ſuum cæterorum iuribus potius eſſe intelligebat, vt de ſucceſsione quæſtio omni ex parte agitaretur, atque omnis dubitandi ratio tolleretur, Carolum à Ruuere iuris ſui vicarium miſit. Rex Philippus Petrũ Gyronium ducem Oſunæ potentem & honoratum principem legauit cum Chriſtophoro Mora (quem etiã ante ſolum ſtatim poſt regis Sebaſtiani mortem legauerat) duobuſq́; delectis iuriſperitis Roderico Vaſchio ab Arce & Ludouico Molina. Interim quoq; rex Henricus totius regni concilium cõuocauit: in quo ordinibus edixit, quoniam de ſucceſsione in regnum controuerſia longiorem diſceptationem poſtularet, ipſe verò grandis natu, & ægra valetudine eſſet, vt IX. ex omnibus nobiles viros legerent in Luſitanis prudentia & dignitate præſtantes: è quibus ipſe V. ſeligeret; qui, ſi diem obire ſibi contigiſſet ante litem regni dijudicatam, ipſi regnum communi conſilio & authoritate gubernarent, donec iudicatum de ſucceſsione eſſet. Inſuper XXIV. iuriſperitorum delectum haberent doctrina & probitate excellentium, è quorum numero ipſe XI. excerperet, qui de regni ſucceſsione cognoſcerent, ac iudicarent: eorumq́; ſententijs cui

Oſuna nõnullis Auſunia.

regnum adiudicatum foret, traderetur. Gubernatorum verò & iudicum nomina ſecreta dum viueret apud ſe habiturum, ne cui fas ſit corruptelam aliquam iudicij moliri. Prætereà voluit omnes ordines, & ducem Brigantinum pro Catharina vxore, & Antonium iurare gubernatorum ac iudicum ſententijs & decretis ſe planè ſemper obtemperaturos. Quæ Portugalenſibus non ingrata fuere, quòd ſperarent hac via regnum non niſi alicui Portugalenſi principi adiudicatum iri: quamuis aliqui nullam omnino rationem externorum haberi maluiſſent. Igitur cauſa agitur: & quiſque ius defendit, cuius eſt cognitor. Atverò Catharina Henrici III. Gallorum regis mater etſi ad idem iudicium vocata non fuerat, tamē Vrbanum à ſancto Gelaſio Epiſcopum Comingenſem miſit, qui Portugalenſium regi ius exponeret, quod ipſa in Portugaliæ regnum haberet. Referebat Alfonſum huius nominis tertium Portugalenſium regem, fratrem Sancij, cui Capeli cognomen fuit, antequàm regnum obtinuiſſet, habuiſſe in Gallia vxorem Matildam, ex eáque filium ſuſcepiſſe Rodulfum dominum Boloniæ in Gallia oppidi: deinde poſt obtentum regnum vxorem duxiſſe Beatricem filiam Alfonſi XI. regis Caſtellæ, atque ex ea Dionyſium genuiſſe. Quare Portugaliam ad Rodulfum ex priore coniugio natum obuenire debuiſſe, non ad Dionyſium ex vxore ſecunda procreatum: eâdemque ratione ad Rodulfi potiùs, quàm ad Dionyſij nepotes pertinere. Reginam Catharinam à Rodulfi nepotibus maternum

Bononia olim Geſſoriacum.

num genus ducere. Qua oratione non modò regnū poſcebat, verùm etiam ipſum regem Henricum, & quotquot ab Alfonſo reges fuere, malè captæ Portugaliæ hæreditatis accuſabat. Vnde quoniam par non erat ſtultam legationem cenſere, à quibuſdam exiſtimatum eſt Epiſcopum Comingenſem ſpecie quidem petendæ Portugaliæ hæreditatis, ſed re vera miſſum, vt cum Portugalenſibus ſecretò aliquid contra regem Philippum ageret. quem Galli, qui cum Hiſpanis continuas ſimultates exercent, videbant omnium Chriſtianorum regum, quotquot vnquam fuere, ex Portugaliæ poſſeſsione potentiſsimum fore. Quod Catharinæ ius, quia nullum omnino erat, quoniam ex rerum Portugalenſium, Gallicarum, & Belgicarum monumentis conſtaret Alfonſum nullos ex Matilda liberos ſuſcepiſſe; & Robertum, qui poſt obitum Matildæ Comitatum Bononiæ obtinuit, non ex Matilda, ſed ex Matildæ ſorore Alida Claramontis & Aruerniæ Comitis vxore natum fuiſſe, ab omnibus neglectum eſt: mens tamen, & voluntas à quibuſdam probata. Et Antonius iuſſus matris ſuæ nuptias legitimas oſtendere quatuor teſtes dedit, duos è nouis, materteram inquam ſuam, & materteræ maritum, duos è veteribus Chriſtianis ortos; quos ſubornauerat, vt rogati de matris ſuæ nuptijs dicerent legitimas fuiſſe, ſeq; ipſis interfuiſſe. Qui ortum è veteribus Chriſtianis ducunt, conſcientia conuicti faſsi ſunt ſe quidem ab Antonio inſtructos fuiſse, vt affirmarent eius matrē Ludouico patri legitimè nupſiſse, re vera

tamen ſe nihil de hoc matrimonio ſcire. At materteræ maritus & matertera teſtificati ſunt verum & legitimum connubium fuiſse, ſeq́; ipſis nuptijs interfuiſse. Verùm minutatim de loco, tempore, & his, quæ factum circumſtant, interrogati cùm inter ſe diſsentirent, neq; eorum conſtaret oratio, rex Henricus ipſos tanquam apertè fictos falſosq́; teſtes in carcerem conijci, & debitis ſupplicijs affici iuſsit: ipſumq́; Antonium ſedens iudex cum IV. Epiſcopis, totidemq́; iuriſperitis, quos ad cognoſcendam ſecum cauſam adiunxerat, pronunciauit ſpurium eſse non modò omnium opinione ſemper ita habitum, ſed etiam à Ludouico patre voce, ac ſcripto ſæpe; ac demum teſtamento renunciatū: ſua quoq; confeſsione conuictum, quòd olim à Iulio III. Pontif. max. quibuſdam legibus, quæ cōtra ſpurios ſunt, abſolui poſtulauerit; abſolutusq́; ſit. Nec multi à lata ſententia dies interceſsêre, cùm à prioribus alteræ Gregorij XIII. Pontificis Maximi litteræ vel Antonij rogatu, quòd alios, quàm Portugalenſes iudices appellaſset, vel Alexandri Frumenti in Portugalia Nuncij Apoſtolici opera, qui cum Antonio magis facere, quàm cum rege Philippo exiſtimabatur, regi Henrico redditæ ſunt: quibus Pontifex maximus priores ſuas litteras interpretatus, quòd in illis Antonij cauſam agi tantùm in Portugalia, non etiam iudicari ſenſiſset, apertè iubebat ne in Portugalia iudicaretur, ſed iudicanda Romam ad ſe tranſmitteretur. Quod rex Henricus ſatis acerbè accepit: queſtusq́ his litteris

non

non modò authoritatem ſuam immeritò cõtemni, & integritatem in tam aperta cauſa violari, ſed etiã diſſenſiones ciuiles ali, & reipub. Portugalenſi ex varijs motibus occaſum afferri, aſperiùs, quàm eius mores ferebant, Pontifici reſcripſit. Atque illum hoc etiam malè habuit, quòd ſenſit Romæ per nouos Chriſtianos, quorum ortus à Iudæis eſt, agi, vt de Antonij cauſa iudicium, cuius maternum genus ex iudæorum ſtirpe profectum eſſe ſciunt, prolatetur: quoniam in magna ſpe habent ipſum aliquando ab omnibus regem creandum, ſi nullus denunciatus rex ſit. Cùm verò intelligeret Antonium cõtra iuſiurandum, quo iurauerat ſe re iudicata ſtaturum, ac nihil contra moliturum, multa mouere, ac modò plebem, modò ciuitatum & Dynaſtarum procuratores ambire, hortari, rogare, multaq; illis polliceri, vt ſe regem creent, quòd regis creatio ad ipſos pertineat, iuſsit illum ex vrbe Olyſsipone, totoq; vrbis agro intra certum diem excedere: edixitq;, ne poſthàc Olyſsiponem reuerteretur, comminatus illi, ni paruerit, pœnam, quæ contra non obedientes regis imperio, & contra perturbantes regni pacem & tranquillitatem conſtituta eſt. Paruit edicto regis Antonius: ſed mox acriùs ſtimulãte animum regnandi cupiditate Olyſsiponem redijt; eademq; mouere cœpit. Quod ſentiens rex Henricus illum vt reum citat; atq; adeſſe negligentem bonis omnibus ſpoliat; & ni è finibus regni excedat, pœnam cõſtituit, quæ de lædentibus regiam maieſtatem ſumitur. Graues quoq; pœnas contra

cos

eos ſancit, qui Antonium tecto excepetint, aut re aliqua iuuerint, vel eius rebus vllo modo fauerint. Poſt quæ Antonius procul à conſpectu regis Henrici latuit. At verò regis Philippi procuratores, quibus rex præceperat ſuo nomine regē Henricū orare, vt ius ſuum benè perſpiceret, atq; vbi perſpexiſſet optimum eſſe, non dubitaret ſe regni ſucceſſorem Portugalenſibus denunciare, ſic de regis ſui iure apud regem Henricum diſceptant.

In regnum non morientis teſtamento, ſed propinquitatis iure ſuccedi. Regnum enim ei, quem vnum ex omnibus delectum ciuitatis principem, & reipub. moderatorem conſtituerunt ad tollenda ciuium diſsidia, quæ in noua regis creatione ex dominandi libidine ſemper enaſcerētur, hac conditione delatum à populo, vt in demortui regis locum qui propinquitatis vinculis coniunctiſsimus illi eſſet, ex legitimis natus nuptijs, ſuccederet. Quòd ſi plures eundem propinquitatis gradum tenerent, mas fœminæ, & maior natu minori præponeretur. Proinde regnum eſſe non demortui, ſed generis hæreditatem, eandemq; indiuiduam, ac iure ſanguinis adeundam: quæ non ad eum, quem rex moriens voluerit, ſed quem illi ſanguinis cognatione proximum natura fecerit, venit. Ipſi regi Henrico regem Philippum omnium, qui Portugaliam ſucceſsionis nomine petūt, neceſsitudine proximum eſſe: interiorem quidem Philiberto, non modò quia mater eius Iſabella ſemper auguſta Beatricem Philiberti matrem ætate anteiuerit, ſed quia

ipſe

ipſe rex Philippus Philiberto grandior natu ſit; Catharina verò, quòd eam ſexus nobilitate, & ætatis authoritate antecedat; at Rainutio, & quia maior ætate, & quia vno propinquitatis gradu propior. Nec magni momenti eſſe quod à Catharina affertur, à ſe patrem ſuum Odoardum repræſentari: qui ſi viueret, ipſi Henrico ſuccederet. Nam in huius regni ſucceſsione nullus nunc eſt fratrum filijs cum patruis concurſus, inter quos repræſentationis ratio haberi ſolet. quoniam hi, qui regnum petunt, omnes conſobrini ſunt, regis Henrici fratrum, ac ſororum filij: quorum perſonas ſpectare oportet, non parentum, quas hic referre non poſſunt. Id quod etiam antiquiſsimis legibus à Gothorum tēporibus ſemper in Hiſpania ſeruatum eſt. Quin etiam ſi daretur poſſe parentes referri, certè Maria, ſi in viuis eſſet, & Catharina Odoardi filiæ ſexum virilem patris nullo modo poſſent repræſentare. Non enim ius naturæ patitur, nec iuris rationes, quæ naturæ vim imitantur, volunt, vt quæ re vera eſt fœmina, repræſentationis iure pro mare habeatur. Quare patrem filia non in ſexu, ſed in gradu repræſentabit. Proinde licet ipſarum pater Odoardus Iſabellæ regis Philippi matri honore ſexus anteponeretur, non tamen ipſius Odoardi filiæ regi Philippo itidem anteponerentur, quæ ex fœminis mares fieri nequeunt. Quòd ſi nullum ius repræſentationis eſt Mariæ, nec à Maria quidem in Rainutium filium transfundi vllum poterit. Quamobrē Portugaliæ ſucceſsionē regi Philippo

iure

iure optimo deberi, quòd cõpetitores omnes ætate, inſuper alium ſexu, alium vincat propinquitate. Quinimmo leges ipſæ Portugalenſes hoc ipſum ſtatuunt, vt in iſtis ſucceſsionibus mas fœminæ, & mas natu maior cæteris omnibus præferatur. De Antonio ſe nihil velle dicere; quando leges omnes & inſtituta prohibent ſpurios non modò regnorum poſſeſsionem, ſed ne aliorum quidem bonorũ hæreditatem vllam ab inteſtato adire. Illum verò eſſe ſpurium ipſi Henrico magis notum atque teſtatum eſſe, quàm alijs. qui hoc ipſum à fratre ſuo Ludouico ſæpe audierit: à quo rogatum Põtificem maximum etiam ſciat, vt ijs legibus filium ſuum Antonium ſolueret, quæ prohibent ſpurium ſacris initiari, dignitates eccleſiaſticas obtinere, in teſtamentis hæredem nominari. Nec valere Ioannis huius nominis primi Portugaliæ regis exemplum, quòd ſpurius fuerit. Non enim iure ſanguinis regnum obtinuit, ſed à populo rex creatus eſt, cùm è regia ſtirpe nemo ſuperſtes eſſet non ſpurius, qui Ferdinando mortuo iure poſſet ſuccedere. ſiquidem eius filia Beatrix ſpuria eſſe credebatur. At nunc regis Henrici cognatos extare, ad quos regni hæreditas iure pertineat. Hæc, atque huiuſmodi alia regis Philippi miniſtri de regis ſui iure dicunt: eáque tum argumentis ductis ex naturæ initijs, & ex legum authoritatibus, tum præſtantiſsimorum iuriſperitorum ſententijs confirmant. Quamobrem Henricum orant, vt quãdo regis Philippi cauſam omnium excellentiſsimorum iuriſperitorum non ſolùm Caſtellanorum, ſed

etiam Portugalenſium, & Italorum, atque aliarum nationum iudicio ſinè vlla dubitatione optimam & æquiſsimam eſſe videt, atq; ad cæterorum regnorum ſuorum incolumitatem, & totius reip. Chriſtianæ tranquillitatem maximè referre, ipſius regis Catholici ius rectè, atq; extra iudicium perſpiciat: & quod certum eſt in controuerſiam non adducat: neve regem ab omni foro & iudicio liberum iuriſconſultorum ſententijs ſubijciat, & eorum, quorum animi facilimè poſſunt odio & amore permoueri. His ipſis argumentis, quæ à regis Catholici miniſtris afferebantur, vtens Carolus à Ruuere fatetur Emanuelem Philibertum in hac regni petitione à rege Philippo vinci, quòd eo ſit minor ætate, ſed Catharinæ & Rainutio præferendũ, quòd illam ſexu, hunc antecedat propinquitate. At Dux Brigantinus contra regem Philippum & Emanuelẽ Philibertum pro Catharina repræſentationem, contra Rainutium propinquitatem vſurpat. Ferdinandus Farneſius verò repræſentationem contra regem Philippum & Emanuelem Philibertum pro Rainutio, ſexum contra Catharinam proponit. Sic in excellentiſsimorum iuriſperitorum concilio regis Henrici iuſſu habito quæ à quoque dicebantur magno cum ſtudio agitata; & de ſingulorum actionibus diſputatum diu & permultum eſt. Ob quas concertationes rex Henricus, qui Portugalenſibus natiuum regem eſſe cupiebat, & ſuo iure priuare quempiam nolebat, à multis perſuaſus eſt publicæ tranquillitatis cauſa, vir alio-

quin ſummæ caſtitatis & ſanctitatis, vxorem ducere, ſi quos liberos ſuſciperet, vnde omnem controuerſiam tolleret. Quoniam verò oportebat abſolui à Pontifice maximo lege, qua vetitum eſt ſacris initiato vxorem habere, huius rei gratia conſtituit Odoardum Caſtroblancum nobilem Olyſſiponenſem ad Pontificem Romam mittere. verùm intereà in febrim incidit: è qua cùm minimè recrearetur, ſed continuata motiuncula in dies extabeſceret, à nuptiarum cogitatione deſtitit, atque animum ad declarandum ſucceſſorē ſuum aduertit. Poſtremò cùm regis Philippi cauſam optimā eſſe cognoſceret, à qua ſtarent peritiſsimi legum, atq; animaduerteret Portugalenſes à Caſtellanis alienos imperium regis Philippi non ſatis æquis animis accepturos, optimum factu iudicauit, vt regis Philippi actioni & Portugalenſium voluntatibus vtilitatibuſque conſuleret, regnū, quod alioquin iure deberetur, certis quibuſdam pactionibus illi tradere, quæ Portugalenſium commoda reſpicerent. Et quidem rex Philippus ad omnem æquā pactionem veniebat, vt Portugalenſium animos conciliaret, ac quietè regnum obtineret, & bellum contra Chriſtianos & ſui generis homines effugeret. Præſtat enim de ſuo iure interdum aliquid remittere, quàm totum violenter velle retinere. Verùm Procuratores ciuitatum poſtquàm hoc cōſilium regis Henrici olfacere incœperūt, vt illi obuiam irent, quæſiuere an extincta regia virili & legitima prole ſibi liceret quē vellent regem creare:

Quibus

Quibus reſponſum eſt nō licere; quia regnum hæreditarium foret, non in populi arbitrio & poteſtate ſitum, partim dotale, partim armis partum. Intereà peſtilentia Olyſsiponem inceſsit, malum dirum & miſerabile, omnibus commune, corporum contactu ſerpens. Quamobrem vitandæ contagionis cauſa in cœnobium S. Benedicti, quod vetus appellant, in ſuburbio ſecedit. vbi Chriſtophorum Moram ad ſe accerſit. ait velle ſe certis pactionibus regnum Philippo tradere: rogatq́; an ius vllum procuratorium in hac re habeat. ille ius, quod habet, profert. quod quia inualidum videtur, aliud à rege Philippo mitti poſtulat. quod mox miſſum eſt. Sæuiente autem quotidie magis peſtilentia ex Olyſsipones ſuburbio, menſe Octobri, anno M. D. LXXIX. Almerinum proficiſcitur, vt rebus regni meliùs illic conſulat: ibiq́; totius regni concilium indicit. Almerinum eſt pagus è regione Santarenæ (quod oppidum veteres Scalabim nominarunt) inter quæ flumen Tagus fluit XL.m.paſ. ſupra Olyſsiponem. Locus planus & patens, à dextra & ſiniſtra collibus latè cinctus, frugum ferax, venatione amœnus, hyeme ſaluber, regijs ædibus nobilis: vbi Portugalenſium reges hyberno tempore propter aëris temperationem vitam degere conſueuerunt. Poſtquàm Almerinum peruenit, cum Oſunorum Duce & Chriſtophoro Mora de pactionibus agere, quibus Portugalia regi Philippo tradatur. At rex Philippus ſibi perſuadens ob Portugalenſium vetus in Caſtellanos odium ſibi ius ſuum

armis aliquando repetendum fore, ac doctus à ſacrarum rerum peritis licere ſibi abſque crimine bello perſequi ius, quod iniuſtè ſibi eripitur, quia Rex ex ſe iuſtè bello vindicare illatam iniuriam poteſt, quoniam ſuperiorem iudicem non habet, qui damnum æſtimet, lucroq; compenſet, quæ ad bellum pertinerent comparari conſtituit. In Hiſpania multas peditum & equitum leuis, ac grauis armaturæ copias cogi; Italos & Germanos conduci; ex Sicilia, Neapoli, Mediolano Hiſpanorum præſidiorũ partem accerſiri; arma, tormenta, commeatum vndiq; conuehi; magnam inſuper claſſem nauium & triremium inſtrui, eo conſilio, vt ſi rex Henricus è vita ceſsiſſet, & Portugalenſes regnum ex æquo & bono dare ſibi noluiſſent, ipſum armis peteret: ſin aut Henricus in vita diutius fuiſſet, aut Portugalenſes ſponte ſibi regnum dediſſent, arma in religionis Chriſtianæ hoſtes transferret; vel rem aliquam aliã ſubiectis ſibi populis gratam, quam fortuna, vel tempus ſuaſiſſet, efficeret. Cæterùm rex Henricus Almerini, vbi Antiſtites, Reguli, & ciuitatum Procuratores in indictum concilium ex regni more cõuenerant, intentus Portugaliam regi Philippo certis conditionibus tradere, vt ad illas faciliùs Portugalenſes induceret, per Antonium Pineirum Epiſcopum Lerienſem eos priùs edocuit regni ſucceſſionem omnium ſapientum iudicio duos potiſsimè ſpectare, videlicet regem Philippum & Catharinã Ducis Brigantini vxorem: ſed eorum vtrum magis ſpectet ſatis anceps & dubium adhuc eſſe. Verùm

ſi pro

ſi pro vtroque ſententia feratur, magna vniuerſæ Portugaliæ pericula procreanda. Proinde videri ſibi ſatius eſſe regnum quibuſdam æquis conditionibus regi Philippo tradi, ſi ante ipſum ſobrinũ ſuum mori ſibi contigerit. Sic enim belli damna vitari, & reip. Portugalenſi optimè prouideri. Deinde accipiens quòd procuratores ciuitatum intelligerent mandatum eſſe dumtaxat de concordia inter regem Philippum & Catharinam agi, rurſum per eundem Pineirum eos edocuit de pactionibus eſſe tantummodò inter regem Philippum & Portugalẽſes agendum: illud verò quod de ſucceſsionis iure regis Philippi & Catharinæ in priore legatione dictũ eſt, ea ratione dictum fuiſſe, vt ſignificaretur inſtare diem, quo ſecundum regem Philippum ſententia feratur. Ideoq; ſe eos monere, ac magis magiſque ſuadere, vt vltro regi Philippo certis, & vtilibus cõditionibus regnũ concordiſsimè dedant. Eodẽ quoq; tempore Catharinã per Paulũ Alfonſum iuriſperitũ, cuius opera multum vtebatur, hortatus eſt ad faciẽdam ſponte, ad quam publicæ tranquillitatis cauſa compelli poterat, cum rege Philippo & ſe dignam; & ſuis rebus vtilem pactionem; quòd ab illo bonitate cauſæ, ab Antonio gratia apud populum vinceretur. daturum ſe operam, vt inter eos conueniat. Quinetiam eodem die, quo animam exhalauit, per tres regni miniſtros hortatus eſt ciuitatis Olyſiponenſis Procuratores, vt aliarum ciuitatum Procuratoribus perſuaderent de pactionibus agere, quibus regnum Philippo cum pace tradant. Sed

Catha-

Catharina de pactione nihil audire vult: & Procuratores, licet ad pactiones Antiſtites & Reguli veniant, quò magis probari regis Philippi cauſam audiunt, eò magis de ſuo iure inſtant, aſſerentes neminem debere ſanguinis iure ſuccedere, ſed à Portugalenſi populo Portugalenſium regem eſſe creandum: contenduntq; vt Henricus hoc ius populo eſſe pronunciet. Ad quorum rationem cùm certa regis denunciatio retardaretur, miniſtri regis Philippi regẽ Henricum etiam atque etiam hortari, ne ob plebem modo vllo cunctaretur ſucceſſorem ſuum ad præſcriptam regni formulam renunciare. Proinde rex Henricus & à regis Catholici miniſtris, & à regni cura ſtimulatus volens omnino regem Philippum ante extremum vitæ ſuæ diem Portugaliæ regem in concilio denunciare, ac motũ aliquem populi grauiorem timens, armatorum hominum manum ex vicinis agris contraxit, recuſans copias, quas illi rex Philippus offerebat, vt earum præſidio tectus & ſuam dignitatem retineret, & de regni ſucceſsione liberius iudicaret. Tunc ciuitatum Procuratores de creando rege quæſtionem repetierunt, ſperantes hoc interim ſpacio regem Henricum nulla facta regis ex certa formula denunciatione vi morbi conſumptum occaſurum: factã verò per Pineirũ denunciationem irritam fore. Quibus biduum ad id denuo inquirendum datum eſt, cõtra nitentibus regis Philippi miniſtris: quòd iſtud erat moras trahere, omnem autem cunctationem procreare multa incommoda, & pericula poſſe. Interim nulla

alia

alia, quàm per Pineirum facta denunciatione, rex Henricus annis,curisq; cōfectus obijt pridie Kalend. Februarij, Ann. M. D. LXXX. ætatis verò ſuæ LXIX. Eo mortuo Gubernatores, quorum nomina paulò ante ſuum obitum diuulgauerat, regni gubernationem ſuſceperunt, Georgius Almeida Archiepiſcopus Olyſsiponenſis, Ioannes Maſcharenias, Franciſcus Saa, Ioannes Telius, Didacus Lopius Soſa. Antonius, qui Scalabi latebat, confeſtim Olyſsiponem ad tentandos multitudinis animos aduolauit: atq; à Senatu contendit, vt ius ſuum in regnum cognoſceret. Qui ex conſilio præſertim Fernandi Pinæ magnæ authoritatis Senatoris reſpondit nullum experiundi iuris apud ſe locum eſſe, ſed Gubernatorum ſentētijs & decretis obtemperandum, perinde vt iurati ſunt ſeſe facturos. atq; illi minimè conquieſcenti, ſed multa in remp. molienti deinde edixit, vt ex vrbe excederet; alioquin ſe alia via reip. pro ſuo munere conſulturum. Quare commotus Antonius amicorum concilium conuocauit: in quo variæ ſententiæ dictæ ſunt, tandem in eam ſententiam iuit, qua commonebatur ne quid contra Senatus conſultum & Gubernatorū authoritatem faceret; vnde in ſe aliquā inuidiā concitaret. Itaq; vrbe egreſſus eſt, atque ad Bethlem templū naſcenti Chriſto dicatum iuxta litus Tagi III. M. paſſ. Olyſsipone diſtans, fluminis oſtio propius, quaſi patruo parentaturus abijt: ac mox illinc Scalabim redijt, imperans vni ex ſuis famulis, quem maximè audacem & fidum ſibi cognouerat, vt Fer-

nandum

nandum P inam interficeret. Ille Fernandum obſeruat, & obtruncat: comprehenſus indicium profitetur: factusq; Senatoris necis reus omnium Gubernatorum regni Sententia ſuſpendio damnatur. Cæterùm ſignificans Antonius velle ſe Gubernatorum decretis parere, quoniam his ipſis diebus tertiæ Pōtificis maximi litteræ ab Alexandro Frumento Georgio Almeidæ redditæ erant, quibus cauſæ de matris ſuæ nuptijs, ſublatis alijs, ipſi Alexāder & Georgius iudices conſtituebantur, inſtitit vt conſtituti à Pōtifice maximo iudices de ſua cauſa cognoſcerent, ac iudicarent. Dux Oſunorum & Chriſtophorus Mora cæteriq; regis Philippi Legati ſingulis regni ordinibus regis ſui litteras dederunt, & pro litterarum ſententia poſtularunt, vt regnum ſponte regi ſuo traderent, ad quem optimo iure peruenerit. Quo de iure dixerunt Rodericum Vaſchiū ante ipſos planiùs diſputaturum. Tum Vaſchius, Rex Philippus, quippe princeps abſolutæ politiæ, nullius ſententiæ obnoxius eſt; ſed ius ſuum ex ſe exequi poteſt, quod omnes legum periti optimum eſſe docēt, cùm iudex nullus ſit, cuius ſententiæ ſtari debeat. Neq; enim Portugalenſes poſſunt ea de re iudicare, de qua ſimul experiuntur. Nam aſſerunt regnum nulli iure ſucceſsionis deferri debere, ſed populo creandi regem ius eſſe. Nullum autem naturale, & ciuile ius patitur quempiam de ſuamet cauſa iudicare. Quinetiam rex Henricus, cui ſoli de ſucceſſore iudicare fas erat, ipſi Philippo, cuius cauſam optimam eſſe perſpexerat, regnum adiudicauit:

ſuaſitq;

ſuaſitq; Catharinæ, & Portugalenſibus cum illo pa-
ctionem aliquam facere. Adhæc neque regi Phi-
lippo, neque ipſis Portugalenſibus conuenit ſen-
tentiam vllam expectari. Nam dum tempus ne-
ceſſariò dicendis ſententijs & de nuptijs matris An-
tonij, & de populi authoritate,& de competitorum
iuribus longiſsimè protrahitur, regis Philippi rebus
periculum procreatur, & Portugalia ſumptibus ex-
hauritur, atque externorum hominum, qui aduo-
cantur,moribus & doctrinis inficitur. Cæterùm in
potentiſsimi, iuſtiſsimi, ac ſanctiſsimi regis ditio-
ne res Portugalenſis ampliſsima & firmiſsima erit.
Quamobrē ſi æquitatē, ac regis Henrici voluntatē
ſequentes regi Philippo debitum regnum vltro de-
tulerint, ſibi ipſis optimè conſulent. Hæc eadem
quoq; Vaſchius Olyſsipone magiſtratibus copiosè
diſerteq; diſſeruit. Cuius orationem aliqui proba-
runt; quidam ad reſpondendum ſpacium petierūt.
Gubernatores autem reſponderunt optare ſe quidē
regi Philippo, ſed minimè poſſe regnum abſq; cer-
torum iudicum ſententijs cuiquam deferre. Nec
tamen, cùm iuriſperitos conſuluiſſent an ius procu-
ratorium à ciuitatibus datum ijs, quos in regni con-
cilium ad regem Henricum miſiſſent, adhuc ratum
foret, & reſponſum eſſet non ampliùs valere,quòd
ad regem Henricum, non ad Gubernatores miſsi
eſſent, ſed ad nouos conuentus agendos nouo iure
procuratorio opus eſſe, nouum concilium indixe-
re: nec conſtitutorum à rege Henrico iudicum no-
mina in apertum retulere, quòd priùs de nuptijs
E matris

matris Antonij, & de populi authoritate, quàm de competitorum iuribus agendum dicerent. Inſtant nihilominùs regis Philippi miniſtri monendo, ſuadendo, pollicendo regnum poſcere: nec ſolùm vniuerſos, ſed etiam ſingulos regis ſui cauſæ bonitatē docent: & beneficentiam, & quæ inter reges ipſos Henricum & Philippum conuenerant proponunt. quorum ſumma hæc ferè erat. Regem Philippum, ſi Portugaliæ regnum, alioquin iure propinquitatis ſibi debitum, ſponte tradatur, ſpondere nec priuilegia, neque immunitates ciuitatum Portugalenſium vnquam imminuturum; non mores, non leges, non iudicia commutaturum; eadem regni, ac regiæ munera, eoſdemq; ordines militares retenturum. Magiſtratus non niſi Portugalenſibus mandaturum: eiſdemque Eccleſiarum, & ſacrorū militarium ordinum dignitates & fructus diſtributurum. Magiſtratus omnes ciuitatum etiam ſe abſente ſemper eodem, quo nunc, modo mandandos. Nulla ratione vectigal vllum ex Eccleſijs Portugalenſibus vnquam exacturum. Idem ſacerdotūm collegium ad res ſacras faciendas, quod reliqui reges, Olyſsipone conſeruaturum. Dominatum in alios, & regia iura nulli, niſi Portugalenſi ciui daturum; & quæ ab aliquo ad ius regium bona redierint, ea non ſibi addicturum, ſed illius propinquis, aut alijs benemerentibus impertiturum. De rebus iudiciarijs, & pecuniarijs eodem, quo nunc, ritu in Portugalia iudicandum. In nummis non alia ſigna, quàm quibus Portugalenſium reges ſemper

vſi

vſi ſunt, inſignia impreſſurum. In arcium præſidijs nonniſi Portugalenſes collocaturum. Ad inſtruendam claſſem, cogendum exercitum, adminiſtrandum bellum pro rep. Portugalenſi Portugalenſium opera vſurum, nauarchorum, militum, ducum. In Portugalia quoad licuerit ab aliorum regnorum cura manſurum: nec hoſpitia, quæ in Caſtella aſſolet, imperaturum: ſed morem in hoc Portugalenſem obſeruaturum. Cùm abire contigerit, vnum aliquem ex ipſis Portugalenſibus, aut cognatum aliquem & affinem ſuum regendis pro ſe regni gubernaculis relicturum. nec non filium ſuum ſtirpis regiæ principem inter Portugalenſes educandum è Caſtella in Portugaliam, ni quid obſtiterit, miſſurum. Portugalenſium ordinum conuentus de regni negocijs non niſi in Portugalia acturum. Vbicunq; locorum fuerit, Portugalenſes homines apud ſe habiturum, per quos regni negocia conficiantur: & quæ ab his mandanda ſint tabulis, Portugalenſi lingua mandentur. Se more Dominorum Burgundorum Portugalenſes mares in famulatum ſuum recepturum: reginam verò Portugalenſes fœminas; easque deinde in matrimonio locaturum. At Portugalenſium regum more nobilium filios poſt duodecimum ætatis annum apud ſe pro familiarũ ordinibus, non nobiles in regijs claſsibus ſtipendia (quæ Portugalẽſes moradias appellant) merituros: ac ſingulis annis CC. Portugalenſes certis ſtipendijs in ſuum famulatum adſcripturum. Portoria confiniorum Portugaliæ & Caſtellæ ſublaturum. Res

ad vitæ vſum neceſſarias ex Caſtella Portugalenſibus, quantum vtrorumque populorum commoda ferent, ſuppeditaturum. Poſtremò CCC. m. ducatorum in vſus pauperum, & captiuorum ipſis largiturum. Quas cōditiones aduerſarij regis Philippi cælatas voluiſsent, ne qua eius benignitas appareret. Nec acceptæ ſunt tamen, quòd in diuerſas partes diuiſi eſsent. Quamuis enim eſſet omniū eadem voluntas natiuum regem habendi, tamen cùm id fieri non poſſet, aut quam ægerrimè poſſet, diuerſæ voluntates, & varia pro cuiuſque libidine ſtudia extitere. Antonium plebei amplectebantur, & nobiles aliquot: in quibus Ioannes Portugalius Epiſcopus Igæditanienſis, Franciſcus Portugalius Comes Viminoſenſis, Emanuel Portugalius, Didacus Meneſius, Emanuel Sylua, Didacus Botellius. Pauci Catharinæ Ducis Brigantini vxori ſtudebant, ſcilicet, neceſſarij, & conſanguinei, quiq; à Duce Brigantino beneficia habebant, vel accepturos ſe aliquando ſperabant. Maxima pars nobilium vel cernentes vires Portugalenſium modicas eſſe, quibus regi Philippo reſiſteretur, vel eius cauſam probantes, vel magnorum præmiorū ſpe adducti eius partes ſequebantur, clam tamen, quia plebis inuidiam ob commune in Caſtellanos odium extimeſcebant. Sed & nonnulli, qui publicam pacem & tranquillitatem amare videbantur, iuri ſtandum aiebant. Cuius quidem charitatis ſpecie bonorum & ſimplicium hominum volūtates à rege Philippo faciliùs alienabant. Quidam præterea cenſebant

Igædit. vulgò de la Guarda.

nouum regem creandum. Quidam etiam nulli ad dicti, atque ab omni negocio remoti in pagis, ac villis exitum rei expectabant Nec Gubernatorum idem erat omnium ſenſus, eademque voluntas. Nã Georgius Almeida indifferens erat, neque vllam in partem mouebatur: Ioannes Telius contra regem Philippum ſtabat:reliqui pro rege Philippo; ſed, ne in populi offenſionem incurrerent, à rege Philippo alieniores ſe ſimulabãt. Verùm vt regno prouidere viderentur, Portugaliæ partes ſuis quamque ducibus cuſtodiendas diſtribuerunt. Cuius rei gratia libet Portugaliam in ſuas partes diuidere. Portugaliam Scriptores in Tranſtaganam, Ciſtaganam, & Interamnem diſcreuerunt. Tranſtagana ea pars eſt, quæ fluminibus Tago & Ana, finibuſque Caſtellæ continetur, quos Seuerus fluuius exiguus terminat: atque à meridie coniunctam habet Algarbiorum, qui olim Turdetani appellati ſunt, regionem, quæ Oceano abluitur. Ciſtagana verò fluminibus Tago & Durio, atque occidentali Oceano clauditur. At Interamne inter flumina Durium & Minium iacet, eccleſia Bracarenſi illuſtris; à qua etiam Callæcia Bracarenſis nominatur: eique continens eſt regio Tranſmontana; in qua Brigantium eſt oppidum inſigne, ampliſsimi Ducatus caput. Quare Portugalia nec totam Luſitaniam continet (nam extrema Caſtella pars Luſitaniæ eſt) & partẽ Hiſpaniæ Tarraconenſis amplectitur, nimirum eã, quam Callæciam Bracarenſem nominari diximus. Igitur Gubernatores Interamnem Ludouico Brito,

Tranſt. vulgò Alentejo.

Seuerus vulgò Senora.

Tranſ-

Tranſmontanam Ferdinando Meneſio, Tranſtaganam Didaco Meneſio, Algarbium Odoardo Meneſio, & quod in Tranſtagana oppidum eſt, Cetobrica olim appellatum, nunc Setubal, ſitum ad ſinum, quem in terram influens ab occidente Sole Oceanus efficit, Antonio Munio Barreto commendarunt. In vrbis Olyſsipones, & fluminis Tagi, & vicinarum maritimarum orarum, quæ in Ciſtagana ſunt, cuſtodia, cui Petrus Cugna à rege Henrico præpoſitus fuerat, poſuerunt etiam Emanuelem Portugalium & Triſtanum Vaſæum: quem etiam præfecere arci, cui nomen à ſancto Iuliano, in ipſis Tagi faucibus. Munitioni, quam contra hanc arcem è terra & lignis extruxerant in parua, humili, & arenoſa inſula, Cauezzaſicca nominata, Petrum Barbum præpoſuerunt. Quæ extra fauces eſt intra magnum promontorium arx ad oppidum, quod Caſcale vocant, à quo ipſum promontorium poſteà nomen accepit, eam Antonio Caſtrenſi concrediderunt. At turres, alteram, quam Bethlem nuncupant à templo, quod naſcenti Chriſto dicatum diximus intra fluminis clauſtra in dextra ripa, Ferdinando Syluio, alteram, quam veterem appellãt, è regione Bethlem in altera fluminis ripa Roderico Laurentio Tauaræ cuſtodiendas tradiderunt. Præterea Conimbricam Petro Guedio Soſæ, Lauarem Ioanni Vaſconſelæ, Lamecam Franciſco Almeidæ, oppida in Ciſtagana; atque alia alijs defendenda commiſerunt. Adhæc Frãciſcum Barretum in Galliam miſerunt ad reginam Catharinam & Henricũ

Lauare vulgò Aueiro. Lameca vulgò Lamego.

eius

eius filium III. Gallorum regem: quibus Portugalẽſium regis Henrici mortem nunciaret, & rerum ſtatum exponeret, ac fidem faceret Portugaliæ Gubernatores in denũciando rege nulli iniuriam facturos; ſimulq; auxilia poſceret contra eos, qui vi vellent Portugaliam petere. & Petrum Dorum, qui Olyſſipone Conſul Gallorum erat, illi ſocium adiũxere, quocum multa ſecretò tranſegerant. mandarunt etiam quoſcunque poſſet milites Gallos in reditu ſecum conducere. Inſuper optimatum concilium inſtituerunt, in quo de defendendo regno conſilia haberentur. Hac vſi diligentia Gubernatores viſi ſunt regnum velle munire, ac contra regem Philippum arma parare: tamen neq; ad conducendos milites Barreto pecuniam dederunt, nec præfectis regionum, oppidorum, & arcium ea, quæ ad propugnationem & defenſionem vſui forent, ſuggeſſerunt, hinc populi Portugalenſis odium, hinc regis Philippi potentiam & offenſionem reformidantes. vnde nec cum pace illi regnum detulere, nec bello regni poſſeſsione prohibuere, neutri ob id chari. Et rex Philippus poſt nunciatam regis Henrici mortẽ creauit imperatorem exercitus Ferdinandum Aluarum Toletanum Ducem Albæ, vnum ex primatijs totius Hiſpaniæ, ac rei militaris ſcientiſsimum virum: eumque iuſsit in extremos fines Caſtellæ, quibuſcũ Portugalia continens eſt, proficiſci, ibiq; totum exercitum maturiſsimè contrahere. Tum etiam ad Alfonſum Peretium Guſmanum cognomento Bonum Ducẽ Metimnæ Sidoniæ in Bætica confi- *Metimna Sidonia olim Aſſyla.*

confini Algarbijs; & ad Petrum Portocarrerum Marchionem Villænouæ, & ad Petrum Velaſcum *Paxaug. hodie Badajos.* Paxauguſtæ præfectum, & ad Beltranum à Cueua Alburquequenſium Ducem in extrema Caſtella Tranſtaganis Portugalenſibus finitimos; & ad Pe- *Caurita hodie Coria.* trum Gartiam Epiſcopum Cauritanum, & ad Rodericum Paccecum Marchionē Seralui, & ad Hieronymum Fontium præfectum Mirobricæ partim *Mirobr. hodie Ciudad Rodrigo.* in nouæ, partim in veteris Caſtellæ finibus vicinos Ciſtaganis; & ad Didacum Henrichium Guſmanū Comitem Albæ, & ad Io. Alfonſum Pimentelium *Beneuente olim Maliaca.* Comitem Beneuentanum in eiſdem veteris Caſtellæ finibus Trāſmontanis propinquos; & ad Gaſparem Portocarrerum Comitem Montis regij, & ad Gartiam Sarmētum Sotomaiorem Dominum Saluaterræ, & ad Didacum Thurecrematum Epiſco- *Tyde vulgò Tuy.* pum Tydenſem, & ad Petrum Fernandum Caſtrēſem Comitem Lemi in Callæcia Interamnenſibus proximos ſcripſit, vt quas poſſent copias cogerent, atque in armis ad omnem caſum paratas haberent: rem frumentariam curarent, neque in Portugaliam vlla cibaria inferri ſinerent: flumina, loca, regiones, oppida, arces Portugaliæ benè perſpicerent, ac diligenter fines ſuos cuſtodirent; & Portugalenſes omnes, quotquot in fines ſuos introirent, obſeruarent, qui, cur, qua via, ac quomodo aduenirent. cæterùm amicè & beneuolè ſe cum Portugalenſibus gererēt, & de æquitate ſuæ cauſæ illos docerent, ac promiſſis & beneficijs allicerent. Atque etiam ſtatuit Paxauguſtam ire, oppidum in extrema Caſtella Por-

tugaliæ

tugaliæ proximum, vbi exercitus componendus erat, vt vel amicè, aut vi Portugaliæ poſſeſsionem adiret; ac ſi vis vlla adhibenda eſſet, illam ſua præſentia temperaret. Nam omnino ius ſuum exequi ſtatuerat, bono tamen modo, vt neque in negligendo ſtoliditas, neque in repetendo reprehenderetur acerbitas. Itaque IIII. Non. Martij Madridio proficiſcitur: ac reginam cum liberis ſubſequi iubet.atq; ad ædem S. Mariæ ad Aquas Lupias veniunt: in qua regi Henrico iuſta magnificè perſoluunt. At Portugaliæ Gubernatores vt regem Philippum Madridio profectum, & Portugaliæ finibus appropinquare audierunt, Gaſparem Caſalem Epiſcopum Conimbricenſem & Emanuelem Melum Oratores ei obuiam miſerunt, qui illum orarent, vt ne armis Portugaliam peteret, ſed denunciationem expectaret, quæ in totius regni concilio quamproximè fieret. Oratores regem Philippum ad Aquas Lupias conuenere; atque illi quæ in mandatis habebant expoſuerunt, vt armis abſtineret, denunciationem expectaret. Gubernatoribus fas non eſſe regnum cui velint ipſi tradere, ſed cui delecti à rege Henrico iudices adiudicauerint. idque eos ſe facturos iuraſſe. Sin aliter agerent, non modò iuſiurandum violaturos, ſed etiam regni competitoribus iniuriã facturos. atque etiam ſi vellent aſque iudicibus illi regnum tradere, nihilominùs abſque totius regni concilio id facere nullo pacto poſſe. Adhæc æquũ eſſe ipſum regem Philippum vnà cum alijs competitoribus cauſam ijs iudicibus committere, qui inter

Madrid. olim Mãtua Carpentanorum.

ipſos conueniant. Quibus rex Philippus reſpondit, Laudare ſe Gubernatorum in remp. ſtudium, quod ex ipſa legatione intelligit, atq; optare ſibi fas eſſe ipſorum poſtulatis ſatisfacere, ſicut omnibus in rebus morem geret, quarum æqua, & honeſta erit poſtulatio: tamen neque ius ſuum ferre, neque regni vtilitatem pati, vt illis de his, quæ poſtulant, obſequatur. Verùm illos pro æquo & bono facturos, ſi, cùm ius ſuum optimum, & iudicem cauſæ nullum eſſe idoneum agnoſcant, cuius ſententiæ ſtare oporteat, regnum ſibi deferent, nec moram vllam interponent; quando omnis mora magnum rebus ſuis procreare periculum poteſt. Nec iuriſiurandi religionem, qua ſe aſtrictos aiunt, vllam cenſeri: quoniam vanum eſt iuſiurandum, quo quis iurat ſe id facturum, quod fieri non poteſt, aut certè non debet. Itaque ſe illis ſuadere, vt omni mora reiecta ſibi regni à Deo dati poſſeſsionem tradant, & fidē publicam dent. id quod etiam rex Henricus faciendum ab illis iudicauit. Debere autem ipſos & ad Dei voluntatem, & ad regis Henrici ſententiam ſuos ſenſus & animos accommodare. Quod ſi fecerint, quemadmodum eos facturos pro ipſorum probitate & prudentia ſperat, ſe illos multis beneficijs ornaturum, non ſolùm ijs, quæ à Duce Oſunæ propoſita ſunt, ſed etiam alijs, quæ honeſta, & opportuna fuerint. Deinde poſt datam funeri auunculi operam ex Aquis Lupijs profectus, Emeritam petijt. Eumque rurſum legati Emeritæ conueniunt: eadem, quæ antè, poſcunt, vt bello ſuperſedeat, cō-

Emerita vulgò Merida.

uentum

uentum regni fieri patiatur, renunciationem expectet. Gubernatores non poſſe aliter illi regnum deferre & iuriſiurandi propria religione, & aliorum ratione. Quos rex ijſdem reſponſis,quæ antè dederat, à ſe dimiſit. Ac mox Emerita diſcedens,Paxauguſtam III.m.paſſ.hinc à Portugaliæ finibus peruenit, vſus lentis itineribus, vt ſpacium eſſet contrahendi exercitus. Et Portugaliæ Gubernatores quatuor (nam quintum Ioannem Telium Collegam Olyſiponem præmiſerant, qui eius Ciuitatis rebus præeſſet) initio menſis Iunij ex Almerino Setubal abierunt. vbi totius regni concilium indixere. A quorum diſceſſu Antonius liberiùs ſeſe gerere cœpit, non iudicum ſententias, non Gubernatorum decreta, non denunciationem vllam regis expectare: conuenticula habere, Procuratores ciuitatum à concilio retrahere, nunc hos, nunc illos ambire, blanda oratione quemque appellare, &, ſi ſe regem fecerint, magna omnibus præmia polliceri. Eius ſtudia rex Philippus intelligens, & Gubernatorum dubios animos cognoſcens,ad Ferdinandum Aluarum Toletanum ſcripſit, qui Ellerenæ haud longè hinc erat,ex vicinis Bæticæ maritimis oris, & ſtationibus copias colligens,ac res belli proprias adminiſtrans, vt properaret omnes copias contrahere, atq; exercitum ad Paxauguſtam componere. Toletanus Ferdinandum filium cum Sancio Auila militiæ magiſtro & Baptiſta Antonello architecto Paxauguſtam ad deligendum caſtris locum miſit: ipſe interim militum numerũ iniuit. Recenſita ſunt

II. m. equitum, peditum XXII. m. præter VI. m. ruſticanorum hominum, qui ferramenta ferebant cùm ad alios vſus, tùm ad ſternendam viam, per quam bellica tormenta pertraherentur. Hiſpanorum accerſitorum ex præſidijs Mediolani & Neapolis III. circiter m. quorum præfecti Petrus Sotomaior, & Petrus Gonzales Mendoza: collectorum verò in Hiſpania X.m. quibus præerant Ludouicus Henrichius, Gabriel Nignus, Antonius Morena, Petrus Ayala. Germanorum III. m. & D. ſub imperio Comitis Hieronymi Lodronis. Italorum IIII. m. & D. quorum præfecti Proſper Columna, Vincentius Caraffa, Carolus Spinellus Petro Medici parebant. Etſi enim longè plures Itali & Germani nauibus aduecti fuerant, tamen ad Calpem iuxta fretum Herculeum in ſtatiuis magnam eorum partem vis morbi abſumpſerat. Poſtquàm Ferdinandus filius locum caſtris delegit in planitie, quæ inter flumina Seuerum & Anam iacet, vulgari nomine Cantillana, eò exercitum conduxit, & tormenta ænea LIIII. cum magna copia pulueris tormentarij, quibus Franciſcus Alaua præerat; & ad pertrahenda ipſa tormenta carros D. & ad ferenda cibaria carros ad VI.m. Simulq; Aluarum Bazanum regiæ claſsis præfectum litteris monitum fecit, vt claſſem ad omne imperium inſtructam paratamq; haberet. At Portugaliæ Gubernatores nec regi Philippo regnum deferunt, nec ſe contra eius arma muniunt, neq; de defenſione, neque de deditione cogitant. Et concilium, quod de regni defenſione inſtituerant,

Calpe vulgò Gibraltar.

ſtituerant, non ad prouidendas res bello neceſſarias, ſed ad excitandos populorum animos contra Caſtellanos frequenter conuocatur. In quo multus eſt Martinus quidam Gonzales, vir ſacris initiatus: cuius conſilio litteræ ad Epiſcopos ciuitatum, & religioſarum familiarum præfectos ſcriptæ fuerant, vt concionatores in templis populum ad defendendam communem libertatem & ſalutem adhortarentur. Vnde à multis ſæpe contra regem Philippum & Caſtellanos habitæ ſunt orationes non pietatis & religionis, ſed odiorum & iniuriarum plenæ. Rex Philippus rebus omnibus ad bellum comparatis, tametſi populi Portugalenſis temeritas, Gubernatorum tarditas, Antonij machinationes omnem cunctationem reijcere, quæ multorum bonorum ſæpe parit amiſsionem, & exercitum in Portugaliam quamprimùm immittere ſuadent, tamen priuſquàm id faciat, vt æquitatem ſequi, non vim ſuſcipere videatur, Gubernatores præmonet ſe poſthàc nihil cunctaturum, quin in Portugaliam à Deo ſibi datam ingrediatur; cùm omnis temporis dilatio plena periculorum ſit. Sole clarius eſſe aſtu peti à ſe vt denunciationem expectet, vt interim auxilia contra ſe comparent, vel caſus aliquis interueniat, qui regni poſſeſsionem impediat. Regni concilium in menſem Maium ab ipſis indictum: menſem Maium elapſum eſſe, ac nullos dum Antiſtites, aut Dynaſtas, aut ciuitatum Procuratores conueniſſe. quinimmo permultas ciuitates adhuc nullos procuratores feciſſe, nec facere velle. Se non ignorare

rare quæ à quibuſdam Portugalenſibus cum exteris hominibus contra ſe agantur. Sed neque ſibi vtile claſſem, cùm nauigationis idoneum tempus eſt, incluſam in portu contineri, non maritimas oras Portugaliæ cuſtodiri, non exterorum auxilia prohiberi, non inimicorum acceſſum vetari: neque æquum eſſe ingentem exercitum in eiſdem locis diutius retineri, cibaria fruſtra conſumi, fideles ſibi Caſtellanos pluribus incommodis affici, ac bonos Portugalenſes ſibi legitimo domino parere volentes ab improbis ciuibus vexari, qui reip. tranquillitatem malis conſilijs, & conatibus perturbant. Teſtificari tamē ſe nihil cuiquam hoſtile facturum, qui non ad vlciſcendum, ſed ad benè promerendum de ſuis Portugalenſibus veniat. Quòd ſi qui fortè inſolenter, & ſine iudicio reſtiterint, eos debellaturū; reliquos ſumma charitate amplexurum, ac ſingularibus beneficijs ornaturum. Atque ad præfectos regionum & vrbium vicinarum Portugaliæ ſcribit, vt finitimis Portugalenſibus ius ſuum in Portugaliæ regnum explicent, & Gubernatorum tarditatem oſtendant: ſuam quoque mentem, & armorum conſilium exprimant, quòd contra pernicioſos homines tantùm capiantur: poſtremò commoneant, vt ſe verum & legitimum regem haud repugnanter recipiant, à quo multis & magnis beneficijs afficiendi ſint; non factioſorum hominum conſilia ſequantur, quibus aliquando ſe, ac ſua bona perditum eant. Ipſoſque præfectos facit procuratores, qui eos, qui ſe dedāt, in ſuam ditionem accipiant, & immunitatibus ſuo

nomi-

nomine donent. Itemq́; per legatos ſuos Portugaliæ Gubernatoribus denunciauit, vt ſibi regnum traderent, ad quem probè ſcirent ab Henrici morte iure optimo perueniſſe: neve poſthàc regni bona, & vectigalia adminiſtrarent; quorum adminiſtratio ad ſe regem pertineat. Cæterùm nullo ſe modo laturum, vt illorum cunctatione ius ſuum deterius fiat. Sed Gubernatores huic ter à legatis factæ denunciationi nequaquam paruere. Tunc ad Eluios, & Oliuentinos proximos populos Petrum Velaſcum Paxauguſtæ præfectum cum litteris & iure procuratorio in ſuam ditionem illos accipiendi miſit. Is primò Eluem VIII.m.paſſ. à Paxauguſta iuit: eamq́ue ingreſſus, in templum, quod iuxta portam eſt, conceſsit: vnde Epiſcopo, & vrbis præfecto, ac Senatui ſignificauit ſe regis ad eos litteras ferre. Illi omnes eodem in templo conuenere: ac lectis litteris, quibus monebantur regē Philippum pro vero & legitimo rege Portugaliæ habere, ac fidem huius rei publicam Petro Velaſco ſuo procuratori dare, vt in diuerſas partes diuiſi erant, ſic in diuerſas ſententias diſceſſere. Quidam obtemperandum, quidam repugnandum, quidam à Gubernatoribus reſponſum expectandum aiebant. Sed cùm Velaſcus tantùm diem vnum ad conſultandum concederet, Epiſcopus omnium nomine popoſcit regis exercitum ad vrbem propiùs adduci, vt apud Gubernatores & cæteros Portugalenſes iuſtam deditionis excuſationem haberent. Cui poſtulationi Velaſcus non concedendum oſtendit, quòd exercitus facilè adduci,

ſed

ſed ſine multis ipſorum damnis & incommodis reduci non poſſet; quòd maiorem gratiam à rege ſpōtè ſe,quàm vlla cum tergiuerſatione dando conſequerentur; quòd alijs ciuitatibus exemplum nō bonum daretur, quæ idem ſibi concedi etiam peterēt; quòd omnis tyrannidis ſpecies, quæ vim habet cū iniuſtitia coniunctam,à rege Philippo abeſſe debet, qui ius ſuum poſtulat. Sed dum noctis ſpacium ad deliberandum capiunt, Antonius Melus vrbis præfectus in arce Velaſcum ad cœnam inuitat; atque interim Gaſparem Britum clam ad Ioannem Aceuedum Portugaliæ Architalaſſum, XVIII. m. paſſ. hinc, Extremutium mittit flagitatum contra regis Philippi arma ſubſidium. Quam rem Velaſcus ab amicis, & ſpeculatoribus, quos circa vrbem diſpoſuerat, cognoſcens, ſtatim ad Ferdinandum Aluarum Toletanum ſcripſit, vt manum expeditorum militum ad ſe quamcitiſsimè mitteret, quæ ab vrbis præfecto accerſita ſubſidia præueniret. Aceuedus DC. pedites, & XL. equites; Toletanus II. m. peditum,& CC.equites eadem nocte miſit. Vbi dies illuxit,conuocata concione Velaſcus conqueſtus eſt ſe hoſpitalitatis ſpecie prodi,& cōtra regem Philippum copias in ipſo conſultationis tempore acciri. Tum eos cōmonuit ne à iuſto & bono vel proprijs, vel alienis odijs impediantur: à ſe contra maleuolorum audaciam ſatis eſſe prouiſum. Dum hæc diceret, multa ſigna cohortium à regijs caſtris ad vrbem appropinquantium conſpecta ſunt. Vnde & verbis amicorum, & metu ſignorum victis Antonij

Architalaſſus vulgò Almirāte.

Meli

Meli & ſuorum animis, regis Philippi nomen tota vrbe conclamatum eſt. Quamobrem cohortes regiæ in caſtra reuerterunt, & quas Aceuedus mittebat, cũ M.D.paſſ.abeſſent, regredi admonitæ ſunt. quæ hoc indignantes Eluiorum agrum, quô vadebant, hoſtiliter vaſtarunt. Eluij Paxauguſtam iuerunt fidem regi Philippo datum: à quo humaniſſimè accepti, ac magnis beneficijs affecti ſunt. Velaſcus ad Oliuentinos profectus eſt. In his etſi nonnulli à rege Philippo, tamen plures à Catharina Ducis Brigantini vxore erant: atque in his Aluarus Pereira præfectus arcis pro patre ſuo Comite Tentubalenſi. Proinde Velaſcum primò intra vrbem recipere noluerunt: deinde receptum primores ciuitatis non modò audire defugerunt, ſed etiã comprehendere voluerunt. Ille ad plebem, quæ in foro erat, huiuſcemodi orationem habuit. Merex Philippus ad vos Oliuentini mittit, quos ſuo nomine moneam, vt ſibi vero ac legitimo regi parere velitis, ad quem à regis Henrici morte, cui ſanguinis cognatione proximus erat, Portugalia iure peruenit. Quod quidem multis de cauſis facere debetis. Primùm quia æquum eſt obedire legitimo regi. & regem Philippum regis Henrici legitimum ſucceſſorem eſſe tum ipſiuſmet regis Henrici ſententia, & voluntas declarauit, tum omnium ferè iuriſperitorum ſcripta teſtantur. Deinde quia parẽdo non tantùm veſtris vtilitatibus, ſed etiam totius regni tranquillitati conſuletis. ſiquidem veſtrum exemplum reliquæ ciuitates imitabuntur. Si obe-

dientes eritis, pax totius regni ſequetur; ſin reſiſtetis, bellum incendetis, quod ſinè dubio vobis omnium peſsimè ceſſerit. Nam vos Oliuentini, qui belli periculis primi expoſiti eſtis, mala, quæ bellũ afferre ſolet, primi ſubibitis. vos agros vaſtari, prædas agi, tecta incendi, mortales capi, & (quod morte grauius eſt) veſtros liberos & vxores quæ victori collibuerit pati ingenti, veſtro cum dolore cernetis. alij mox veſtro malo ſapere didicerint. Nec equidem video quæ vobis opes ſint ad defendendam vrbem contra maximum & fortiſsimum exercitum. Non foſſæ, non mœnia, non munitiones vllæ, per quas miles non in vrbem irrumpat: non arces, non tormenta, non auxilia, quibus aduerſariorum copias à veſtris ædibus arceatis. Cur Oliuentini præcipites vos ac veſtros liberos, & vxores in tantas miſerias fruſtra contra diuina, & humana iura proijcere vultis potiùs, quàm veſtri regis gratiam inire; qui non ſolùm veſtras veteres immunitates & priuilegia confirmabit, ſed nouis etiam vos honoribus & beneficijs augebit? Nec video cur vllam ſententiam Gubernatorum expectetis: quorum nimiam tarditatem ſibi & alijs inutilem vos ipſi videtis; qui etiam benè perſpicitis à regis Henrici morte Portugaliam ad regem Philippum legibus obueniſſe; & detrimentoſum ei eſſe tantum exercitum in eiſdem locis in nullum vſum diutius continere; atque interim perniciosis hominibus tẽpus dare contra ſe exteros homines aduocandi. Quamobrem Oliuentini ego, cui veſtra ſalus æquè

porrò,

porrò, ac meorum ciuium curæ eſt, vos oro & obteſtor, vt vobis ſapiatis, nec contra verum & iuſtũ nitamini, ac regis Philippi beneficentia vti malitis, quàm vim eius temere experiri. Mihi ipſe rex Philippus ius procuratorium dedit vos in ſuam ditionem accipiendi, & veſtra, & quæ à Duce Oſunæ propoſita ſunt priuilegia ſuo nomine confirmandi. Hac oratione cùm plebis aſſenſionem captaſſet, multis comitantibus ad propinquum locum abijt, in quem multos nobiles cõueniſſe audiebat. quibus idem ſuaſit. ac vix dicendi finem fecerat, cùm M. Antonius Iuſtinianus Ligur alta voce regem Philippum regem Portugaliæ conclamauit: ac mox vna, eademque voce omnes eundem Portugaliæ regẽ conclamarunt. Ad quam vocem qui ſe in tectis abdiderant principes ciuitatis, in forum egreſsi ſunt, atque in loco ſacro fidem omnes ſuam regi Philippo dederunt. Altero die Nunius Marinus arcem, quam pro Aluaro Pereira tenebat, Velaſco tradidit. Ac rex Philippus Oliuentinos eiſdem, quibus Eluios, immunitatibus & priuilegijs donauit. Horum deditio, quorum exitum omnes expectabãt, permagnum momentum ad attrahendas alias ciuitates in ditionem regis Philippi attulit. Tunc Portalegre & Campus Maior vicinæ vrbes, in quas Hieronymus Mendoza cum eiſdem litteris & iure procuratorio, quibuſcum Velaſcus, miſſus fuerat, in regis Philippi ditionem datæ ſunt; ac pleræque aliæ in extremis Portugaliæ finibus. At arx oppidi, quod à loci amœnitate vulgò Villamuitioſam no-

minant, Ducis Brigantini, ab habitatoribus propter contagionem deſerti XVIII.m.paſſ. à Cantillana Paxauguſtæ, ſic capta eſt. Qui tormentis in arce præerat, notus erat Ciſnero cuidam in caſtris regis Philippi. Is illi multa pollicendo perſuaſit, vt ſe nocte media in arcem intromitteret. Itaque cum delecta manu, quam Sancius Auila ducebat, tempeſta nocte ad Villamuitioſam acceſsit, ac quarta vigilia in foſſam, quæ arcem cingit, inſilijt, & ex ea ſcalas ad arcis murũ appoſuit, ac ſummum cepit. Arcis cuſtos dormiebat; ſed multo militum & armorum ſtrepitu excitatus ex ſomno cõprehenſum vnà cum arce ſe ſenſit. Quæ res vniuerſis Duci Brigantino ſubiectis populis magnum terrorem iniecit: qui magnum defenſionis ſuæ præſidium in hac arce habere putauerant. Dum hæc in Portugaliæ finibus geruntur, Antonius Scalabi familiares & amicos ſuos ad viſendum locum inuitat, qui vrbis propugnaculo deſignabatur in tumulo, qui iunctus mœnibus (nam oppidum in collibus poſitum eſt) Tago imminet. In quem cùm populus conueniſſet, ſutor quidam, ſicut inſtructus erat, eductum è vagina gladium, in cuius cuſpide pannum lineum candidi coloris infixerat, altè dextra extulit, ac magna voce Antonium regem acclamauit. quam vocem reliqui excipientes ſimiliter illum regẽ acclamarunt, nequicquam eos inhibente oppidi præfecto. Ac mox cum eadem acclamatione Antonium in Curiam fractis foribus, quas quidam Senatores occluſerant, introduxerunt, & fidem illi publicè

dederunt.

dederunt. Quod facinus nonnulli in Antonio quidem vt inconſideratum damnarunt, quòd cauſa cecidiſſet ex violato iureiurando, quo iurauerat ſe Gubernatorum decretis obtemperaturum: in Scalabitanis verò, vt intempeſtiuum reprehenderunt, quòd vel multo antè factum oportuiſſet, vt tempus ad muniendum ſe contra regis Philippi exercitum fuiſſet, vel expectandum quoad regis exercitus in Portugaliæ fines ingreſſus eſſet, vt iuſta cauſa Portugalenſes ad arma pro communi defenſione concitaſſe videretur. nunc regis Philippi cauſam ab Antonij & Scalabitanorũ audacia factam eſſe æquiorem: illiq; datam anſam ad inferenda infenſa ſigna in Portugaliam. Plures tamen factum laudarunt, & Antonium ad capiendum bellum contra regem Philippum impulerunt; inprimis Epiſcopus Igæditanienſis, & Comes Viminoſenſis. quorum oratio his rationibus nitebatur. Quòd ab innato odio cõtra Caſtellanos Portugalẽſes omnes ſub eius imperium vna mente animoq; concurrerent. atq; etiam Galli, Belgæ, Angli Hiſpanorum odio Portugalẽſibus auxilio venirent. præthereà Turca cum claſſe vel Siciliam, vel Italiam inuadens regis Philippi vires diſtraheret, atque imbecilliores redderet. proinde regem Philippũ in Portugalia magnum exercitum habere multo tempore non poſſe. quem verò nunc habet, paruum, & inertem eſſe, ex Hiſpanis tyronibus confectum, ac multorum Italorum & Germanorum morte extenuatum. Atque ex his, qui cõtra regem Philippum Antonium oppoſuere, quidam

quidam illi ſuaſerunt, vt defenſoris nomen, non regis acciperet. quoniam defenſoris nomen in tot diſſenſionibus & motibus omnium auribus iucundius foret; & poſſet, ſi res aliquando poſtularet, ſine vlla indignitate deponi: non item regis; quod, præterquàm quòd arrogantius eſt, ſi bellum malè cederet, nunquam pateretur in eas conditiones eum deſcendere, in quas rerum neceſsitas cogeret. quòd ſi ex ſententia res ſuccederet, tunc omnes illi vltro regis nomen & inſignia delaturos. Verùm Antonius etſi primò profeſſus eſt ſe non regem, ſed communis libertatis defenſorem eſſe, tamen deinde vel imprudentium hominum conſilia ſequens, vel ſeſe nimiùm diligens, relicto defenſoris, nomen regis ac-
" cepit. Equidem leues homines ambitio facilè vincit. Vbi verò rex à Scalabitanis eſt factus, in animo habuit Setubal ad Gubernatores ire, quos ſibi adiũgeret: ſed mutata deinde ſententia, non Setubal, ſed Olyſsiponem ire decreuit, caput regni, fretus ciuium voluntatibus, quorum exemplo alias ciuitates ad ſe attraheret. Quod Senatus Olyſsiponenſis intelligens, Ioannem Telium, quem à collegis miſſum ex Almerino Olyſsiponem ſuprà memoraui, id temporis commorantem Bethlem admonuit, vt in vrbem veniret, atque Antonium introitu prohiberet, quem cum deſiderio plebes expectaret. ſibi ſatis virium non eſſe ad reſiſtendum: & Petrum Cugnam vrbis præfectum in ea defendenda remiſſiorem factum; quòd vrbis defenſionẽ ad Gubernatorem pertinere diceret; ipſe nec Antonio contraire,

traire, nec de ſuo munere argui vellet. Telius, quòd item nec Antonio aduerſari vellet, nec videri ſuo muneri deeſſe, in vrbem concedere noluit, ſed ex vicinis agris milites cogi iuſsit. è quibus vna dumtaxat contracta cohors. cuius ducem Bartholomæum Oliueram D. paſſ. extra vrbem via, quæ Scalabim eſt, conſidere iuſsit; neque vllam rem aliam illi certam mandauit. ac Franciſcum Telium fratrē ſuum cum Didaco Soſa venienti Antonio obuiam miſit: cui ſuaderent nomen regis deponere, nec cōtra Gubernatorum voluntatem quicquam facere. Qui Antonio D. paſſ. ab vrbe obuiam facti, poſt conſalutationem quæ Ioannes Telius mandauerat loquuti ſunt. Ad quæ mox reſponſurum ſe Antonius dixit: mediuſque inter illos repugnante nemine ad vrbem proceſsit: ac portæ appropinquans, quæ Moraria dicitur, à plebe rex ſalutatus, & in vrbem exceptus, & in curiam more regio deductus eſt. In qua Emanuel Fonſeca Pintus Senator nonnullis nobilibus & magiſtratibus præſentibus hæc verba fecit. Caſtellanorum rex Portugalenſes cum exercitu in Portugaliam ingreſſus eſt: neque voluit, neque vult de regni ſucceſsione ſententiam vllam expectare. Quare cauſa minimè extat, cur poſthàc Gubernatores imperium gerant: & iuriſiurandi religionem, quo nos iurauimus Gubernatorum decretis & ſententijs obtemperaturos quòad de regni ſucceſsione dijudicatum fuerit, ego nullā ampliùs eſſe iudico. Sed vt Caſtellanorū regis violentiæ reſiſtamus, nobis rege opus eſt, à quo defen-

damur,

damur, atque tegamur, ni velimus in manus hoſtium venire. Vos autem ipſi tanquam Portugalēſium principes, quando rex Henricus abſque legitimo ſucceſſore deceſsit, & neceſsitas cogit, nunc abſq; aliorum populorum conuentu regem creare poteſtis. Ad cuius orationem omnes vno ore reſponderunt, Poſt regis Henrici mortem ſibi ſemper in animo fuiſſe regem creare Antoniū, quòd regis Emanuelis nepos ſit, Ludouici filius, multis, magniſq; virtutibus ornatus, à Deo etiam ex plurimis, grauiſsimiſq; periculis, quæ omnibus nota ſunt, ereptus, & in hæc turbulentiſsima tempora reſeruatus. His de cauſis ſe nunc ipſum Antonium creare Portugalenſium regem: & creationem eiuſdem regis à Scalabitanis factam approbare: atque ipſi profiteri, & polliceri operam ſuam & ſtudium ad res omnes bellicas, atq; ciuiles. Tunc ab eo petierunt, vti more maiorū iuraret ſe ab alijs regibus datas Portugalenſibus ciuitatibus immunitates, & priuilegia ſeruaturum. Quod ab Antonio protinus factum eſt. Deinde vexillum regium expandentes, & è curiæ feneſtris efferentes, Antonium ter alta voce Portugalenſium regem acclamarunt, & acclamari ab omnibus iuſſerunt. Poſt è curia in ſummum templum illum adduxerunt; atq; illinc per multas vrbis plateas & vicos in arcem cum eadem acclamatione, ac multo tubarum tibiarum tympanorumq; ſonitu deduxerunt. vbi vexillum regium collocatum eſt. & Fonſeca arcis claues Hieronymo Payuæ eius præfecto Antonij nomine deinceps retinendas

das tradidit. At Ioannes Telius vt Antonium in vrbem ingreſſum, & regem creatum accepit, cum vno Didaco Lupio à Sequeira triremium præfecto (nam cæteri triremium nauiumque præfecti ad imperium Antonij ſeſe applicuerant) prætoriam triremim conſcendens Setubal adnauigauit. Sed illum Gubernatores & portu prohiberi, & oppido excludi mandarunt: poſteà tanquam priuatum ad dicendam cauſam in concilium admiſerunt: & neglectionem officij, & peruerſitatem increpuerũt. Et Antonius ad omnes Portugaliæ ciuitates litteras ſcripſit, ſe communi omnium conſenſu Olyſsipone regem eſſe creatum, ſibique poſthàc eſſe parendũ: & ne quis deinceps Gubernatoribus pareret, aut alium, quàm ſe, regem haberet, edicto ſanxit, ijs, qui facerent contra, pœnam capitis adſcribens. Magnis quoque pollicitationibus arcium præfectis ſuaſit, vt ipſas vel in ſuam poteſtatem traderent, vel ſuo nomine retinerent. Ac quædam ciuitates in Antonij verba iurarunt, quædam à Gubernatorum authoritate diſcedere noluerunt, quædam ſub regis Philippi imperium conceſſerunt, præſertim eæ, quæ in extremis Portugaliæ finibus ſunt. Præfecti autem arcium vel ipſarum defendendarum deſperatione, vel præmiorum ſpe, vel cognatorum & neceſſariorum verbis commoti illas Antonio tradidere. quanquam Triſtanus Vaſæus aliquantum eſt cunctatus arcem Sancti Iuliani tradere: & Antonius Caſtrenſis iam arcem Caſcalis, cùm primũ Antonius à plebe rex creatus eſt, deſeruerat. Cæte-

rùm Antonius ad alliciendos Gubernatorum animos, & cognoſcendam oppidanorum voluntatem Comitem Viminoſenſem Setubal miſit. Setubalẽſium ſumma in Antonium voluntas fuit: at Gubernatores nulla ratione adduci potuerunt, vt ad Antonium accederent. Itaque ex vicinis pagis coactas aliquot cohortes Antonius Setubal præmiſit, monens ſe mox eôdem iturum. Quare tres Gubernatores cum aliquot nobilibus clam naui perfugerunt ad oppidum Aiamontem, quod in Bætica ad oſtiũ fluminis Anæ eſt. quos Dux Metimnæ Sidoniæ, qui illi oræ præerat, benigniſsimè excepit. Archiepiſcopus Olyſsiponenſis & Ioannes Telius, alter ſua dignitate, alter Antonij in ſe ac ſuos voluntate, confiſi remanſerunt. Dux Brigantinus, qui neque cum rege Philippo, neque cum Antonio conuenire vnquam voluit, neque gratia apud nobiles, neq; authoritate apud plebem valens plurimùm, timens aliquam ab Antonio indignitatem ad ſua ſe oppida recepit. Miniſtri regis Philippi diuerſis vijs alius alia Paxauguſtam abierunt. Antonius cognita Gubernatorum & aliorum fuga, confeſtim flumen tranſmiſit, ac Setubal contendit: receptuſq; magna cum pompa à Setubalenſibus eſt. At, qui Aiamõtem perfugerant, Gubernatores in Caſtromerinum oppidum, quod contra Aiamontem in Portugalia eſt, iuerunt: ibique regem Philippum renunciarũt verum, & legitimum Portugaliæ hæredem; Antonium verò ſpurium, hoſtem patriæ, & perduellem. Id quod Aiamonte facere noluerunt, ne aut alieno

loco,aut coactè id feciſſe viderentur. Atque hanc ſuam renunciationem per Ferdinandum Norugnā nobilem Olyſsiponenſem regi Philippo ſignificarunt. Dux Brigantinus vt Setubale exceſsit, ad regem Philippum ſuo & Catharinæ vxoris ſuæ nomine ſcripſit, quòd illi ſua iura cederet, dum æqua præmia ſponderet, quæ cum Antonio paciſci ab vniuerſis Portugalenſibus admonetur: rogauitque vt citò reſponderet, quòd maturè conſultum rebus ſuis vellet. Cui rex Philippus reſpondit, ſe illi de diſceſſu è Setubale gratulari, quòd indignitatem aliquam id loci tandem aliquando pertuliſſet. Iurium ceſsione verò ſibi opus non eſſe. Sua iura ita per ſe firma & rata eſſe, vt nulla acceſsione indigeant. nihilominus ſe eius & Catharinæ rebus, vt propinquū decet, fauturum. Hoc temporis ſpacio Sebaſtianus Britus vrbis præfectus poſt Petrum Cugnam, qui relicta eius cuſtodia in villam ſeceſſerat, cum multis collectitijs copijs ad oppugnandam arcem Sancti Iuliani Olyſsipone profectus eſt: quæ ex omnibus vicinis arcibus vna in poteſtatem Antonij nōdum tradita erat. Verùm Triſtanus Vaſæus, cùm reliquarum arcium præfecti ſe Antonio dedidiſſent, & idem ipſe facere à cognatis & amicis rogaretur, atque inſuper ab Antonio magnis præmijs ſollicitaretur, quam Gubernatorum nomine hactenus tenuerat, poſthàc Antonij nomine ſe retenturum arcem promiſit. Itaque Britus dimiſſa obſidione in vrbem reuertit. Antonius quoque compoſitis Setubalenſium rebus, contra multorum conſilium, qui

Setubali eum remanere voluiſſent, vt procul à regni ſede bellum gereret, Olyſiponem rediјt; ac ſolẽni apparatu exceptus; eiuſq; aduentu dies feſtus tota vrbe cum ſaltationibus & cantibus actus eſt, muliere æthiopiſſa ſimiliũ ſibi fœminarum ducente cohortem, atq; infurnibulũ pro telo geſtante, vt illius mulieris memoriã referret, quã Portugalenſes memorant olim ſeptẽ Caſtellanos infurnibulo proſtraſſe. Atque huiuſmodi ludicra, & arrogantiæ plena facinora in Caſtellanorum contemptum permulta alia exhibuere, de ſe ipſis arrogantiùs gloriantes, nec modum tamen vllum, quo ſe ab illorum armis defenderent, inquirentes. Rex Philippus cognoſcens quæ ab Antonio, quæque à multitudine in Portugalia fierent, quamuis ſtatuiſſet bello intereſſe, tamen pro tempore mutato conſilio, Toletano imperauit, vt ſi videret aduerſarios non ex iure agere, ſed velle vi regnum occupare, conſeruandi ac defendendi iuris ſui cauſa exercitum in Portugaliam inferret: atq; eos, qui ſe dederent, benignè reciperet, qui contra ſtarent, armis ſubigeret. monuitque ne hoſtile quicqaum faceret: vt nullus animus in nocendo infeſtus appareret, tantùm in caſtigando ſeueritas adeſſet. Ac præcepit ne pateretur à quoquam ſegetes & frumenta, quæ maturuerant, corrumpi: quòd ipſi maiori vſui, quàm hoſtibus futura eſſent. Prætereà edictum in Antonium & eius fautores, quale in perduelles proſcribi ſolet, edixit. Toletanus è Cantillana Portugaliam versùs caſtra mouit: ac rex cum regina & liberis ad viſendum

dum exercitum iter facientem M.circiter paſſ. Paxaugusta egreſſus eſt. Duæ hinc viæ Olyſsiponem Toletano monſtrabantur, ad quam occupandam omnes cogitationes & vires intendebat, quippè regni caput, quacum vniuerſam Portugaliam caperet, altera per Scalabim, altera per Setubal. In illa hæc commoda: quòd capto Scalabi hoſtis à multo commeatu illicò intercluderetur, ac reliquum iter facile & expeditum foret. Sed à Toletano hæ difficultates conſiderabantur, quòd nec pons in Tago facilè fieri, aut factus defendi; nec oppidum Scalabis natura munitum, ſi quibuſdam obuallaretur operibus, paruo negocio expugnari poſſet. timebatur prætereà ne aduerſariorum multitudo, quæ ex vicinis agris coiret, iter è Caſtella commeatum ad ſe ferentibus interſepiret. At in altera via multa incommoda cernebantur: primùm oppidi Setubalis expugnatio; deinde arcis, quæ III.m.paſſ.diſtat ab oppido; tum in Ciſtaganam tranſitus, & in terram arduus è nauibus ad Caſcale deſcenſus; ac triū poſt arcium Caſcalis Sancti Iuliani & Bethlem oppugnationes, quæ multum temporis laboriſque requirerent. Toletanus tandem hac via primùm eundū cenſuit, vt claſsi, quæ milites tormenta & cibaria multa comportabat, portum pararet. adhoc maris poſſeſsionē acquireret: vnde aduerſarijs commeatum & auxilia intercluderet. inſuper iunctis maritimis & terreſtribus copijs bellū terra mariq́ue validior gereret. Et quoniam timendum erat, ne aut claſsis aduerſa tempeſtate Sacrum promontorium ſupe-

Sacrum Promōt. vulgò Cabo de ſan Vicēte.

ſuperare non poſſet, ac Setubal in tempore aduenire, aut magna hoſtium manus in via occurrens iter ſuum remoraretur, cibaria in XL. dies portari voluit (cuius rei cauſa magnam vim carrorum cõparauerat) & hoſtem, quicumque adeſſet, ad pugnam elicere propoſuit, atque omnia, per quæ vaderet, loca præſidijs firmare, vt tutò ſemper è Caſtella ſibi commeatus aduеheretur. Itaque II. m. peditum Petri Ayalæ cum C. equitibus ſub imperio Martini Padillæ Caſtellæ Præſidis circùm fines, qui Portugaliam à Caſtella dirimunt, relictis, vti Eluios, & Oliuentinos, vicinoſque illis populos in officio continerent, atque omnem impetum hoſtilem, ſi quem in exercitus terga fieri contingeret, propulſarent, iter Extremutium direxit. Oppidani conſpectu exercitus territi ſeſe dedere voluerunt: ſed eos Toletanus ſinè arce recipere noluit. Arcem Aceuedus, cuius ſuprà memini, tenebat, regi Philippo aduerſus. Is primò pertinacirer reſtitit: deinde oppidanorum precibus fatigatus, ac præſidiariorum militum virtuti & voluntatibus diffiſus, nec non Toletani comminationibus permotus ſe, & arcem dedidit. verùm ob peruicaciam in arcem Villæuitioſæ captiuus miſſus eſt. quanquam nonnulli cenſebãt grauius de homine ſupplicium ſumi oportere, vt eius pœna deinceps aliorum obſtinationẽ deuinceret. Recepto Extremutio Toletanus ad oppidum perrexit, quod Montem maiorem nominant: vbi Didacus Meneſius cum Comite Viminoſenſi ciues ad pugnandum hortabatur. ſed illi

Præſes vulgò Adelantado.

vaſtita-

vaſtitatem agri, & direptionem oppidi metuentes de deditione cogitabant. quam, vt exercitus propiùs admotus eſt, fecerunt. Didacus Meneſius relicta Tranſtagana cum Comite Viminoſenſi Olyſſiponem ad Antonium abijt. Eodemque tempore Ciuitas Eborenſis in Trãſtagana nobilis, ac pleræq; aliæ in Portugaliæ confinijs in regis Philippi ditionẽ venerunt. Ex Monte maiore Toletanus Setubal perrexit. Quo explorato itinere Antonius milites, quos Scalabim antea miſerat ratus hoſtem illac iter facturum, reuocauit, ac Setubal miſit; duas etiam maiores & roſtratas naues ad bellum aptas, quas Galeones vocant, vt vnà cum arce portus oſtium ab hoſtili claſſe tuerentur. At Toletanus Ferdinandũ filium cum aliquot peditum equitumq; cohortibus ad explorandum Setubalis ſitum præmiſit. qui vt ad vrbem acceſsit, inprimis fluentem in illam aquã dulcem auertit. altero poſt die cum exercitu eôdẽ ipſe peruenit. poſitiſq; caſtris per præconem ante Setubalis mœnia pronunciari iuſsit, Se non ad inferendum bellum, ſed ad capiendam eius oppidi poſſeſsionem pro rege Philippo venire, ad quem hæreditas Portugaliæ iure obtigerat. ne reſiſtant, & contra ius eant, monere. Setubalenſes primò reſtitere: ac portis egreſsi cum ſuorum nece vim hoſtiũ breui certamine experti ſunt: deinde vbi locata cõtra vrbis mœnia quatuor ænea tormenta viderunt, magis ſuis bonis, quàm Antonij beneuolentiæ cõſulentes, ad Toletanum legatos de deditione miſere, ſi vnà cum ſuis bonis conſeruarentur. ſed cum

pactione

pactione Toletanus eos recipere noluit: & vt regis Philippi poteſtati ac voluntati ſeſe committerent ſuaſit. Vnde qui vrbis præſidio impoſiti erant milites Galli & Angli, ad liberam deditionem inclinantem ciuium voluntatem cernentes, ne quam cōtumeliam à Caſtellanis paterentur, per vrbis muros ſeſe demiſerunt, ac nauibus, quæ ad litus religatæ erant, nocte ſocia diffugerunt. Setubalenſes orta luce ſine vlla pactione ſeſe dedidere. quos Toletanus humaniter accepit, & conſeruauit: cauitq; militibus ne cuiquam Setubalenſi iniuriam facerent. quorum inſolentiam & auaritiam cùm primò verbis cohibere non potuiſſet, aliquorum ſupplicio deinde repreſsit. De Setubalis deditione nuncius incertus & obſcurus Olyſiponem allatus vniuerſam ciuitatem motu vario perturbauit. ac tres mulierculæ ad Antonium accedentes auxiliū pro ſuis maritis orarunt: quos deſertos à reliquis ſolos mœnia Setubalis ab vniuerſo Caſtellanorum exercitu defendere aiebant. Antonius ad Comitem Viminoſenſem os conuertens, ipſum rogauit vellet ne illarum mulierum maritis opem ferre: eiq; annuenti iuſsit vt manum hominum pararet. Ad quæ verba conclamatum ad arma eſt. Concurrunt ad litus iuuenes ac ſenes, armati inermeſque. naues vndique conquiruntur: aliæ in mare deducuntur, aliæ ad litus attrahuntur. complentur ſubitò omnes. Antonius cymba vectus cunctas circumit, geſtitq; aſpiciens multitudinem: nec tamē quid fieri debeat, aut velit imperat. Intereà nauis quædam ex alto

portum

portum ſubire conſpicitur: arrectiſq; animis nuncium de Setubale certum expectant. Intelligunt pro certo Setubal Caſtellanis deditum. quo nuncio alijs ferendi auxilij ſtudium relaxatur, alijs occultus metus diſſoluitur. atque hora diei nona in terrã è nauibus deſcendunt Solis ardore & inedia feſsi. Ac nocte media rumor quidam pertulit Caſtellanos Olyſsiponem aduentare:mox fama à nocturno timore maior effecta auxit omnia vana. diuulgauit eos adeſſe, tum vrbis portas ingreſſos cuncta diripere, atque corrumpere. Fit tota vrbe ſtrepitus atque tumultus. Domus, vici, plateæ clamoribus & vlulatibus implentur. quid quiſq; agat ignorat, contegentibus omnia tenebris, nec quid ſperet, aut timeat habet. Sed lux adueniens rei vanitatem aperuit; & cum tenebris metus euanuit. Poſt hæc Simon Miranda dux eorum militum, quos Setubale diffugiſſe diximus,Olyſsiponem venit; atq; omnia, quæ acciderant, ordine enarrauit: ſed eum proditionis accuſatum Antonius in vincula coniecit. Toletanus poſtquàm oppido Setubale potitus eſt,arcẽ, cui nomen eſt ab Othone, III. m.paſſ.procul ab oppido ad oſtium portus capere conſtituit: atq; huic negocio Proſperum Columnã præfecit. Arx Othonis ad radicem montis poſita à ſiniſtra ſinus, quem (vt ſuprà dixi) influens Oceanus facit, latum III.m. longum XXX. m. paſſ. ipſa VI.m paſſ. ab oſtio,naues ab introitu arcet. Sed priuſquàm tormenta locarẽtur,eius præfectus amicè commonitus eſt,vt ipſam vero Portugalenſium regi traderet. At cùm ad tra-

dendam arcem nulla oratione induceretur, vi cogẽdus fuit. Verùm in locandis tormentis duæ difficultates erant, altera ab aſperitate loci. nam ſaxa perrumpi, & ſolum inæquari oportebat. altera ab hoſtibus, qui ex arce & duabus roſtratis nauibus, quas ab Antonio miſſas ſuprà monſtrauimus, vi ignis emiſsis ex æneis tormentis ferreis globis opus diſturbabant. Sed labore & induſtria cum aliquorũ iactura vtraq; difficultas ſuperata eſt. Inæquato ſolo, duobuſq; tormentis locatis, alteram nauim, à qua plus incommodi accipiebatur, acriter feriunt. nautæ nauim, ne laceretur, ſublatis anchoris ac paſsis velis in interiorem partem ſinus agunt. Præfectus arcis proditionem factam credens nauim ignitis ferreis globis icit. quorũ ictu malus cum antẽna perfractus aliquot ſua ruina oppreſsit, aliquot vulnerauit. Poſt tertium oppugnationis diem Aluarus Bazanus cum claſſe LX. triremium; quarum VIII. Siculæ, quibus poſt correptum morbo Fabritium Columnam Alfonſus Leyua; XXII. Neapolitanæ, quibus Ioannes Cardona; reliquæ Hiſpanæ, quibus idem Aluarus peculiariter præerat; Gadibus profectus quo tempore Toletanus iuſſerat, atq; oram Algarbiorum præteruectus, oppidis, quæ in ea ſunt, in regis Philippi ditionem receptis, aduenire conſpectus eſt. Itaque præfectus arcis terra marique obſeſſum ſe videns, deditionis conditionẽ à Proſpero Columna petijt, vt inuiolatus cum ſuis abiret: atque impetrauit, inſciente Toletano, qui, ni Proſperi Columnæ ſponſio interceſsiſſet, illius

auda-

audaciam punitam voluiſſet. Poſt arcem Othonis cum nauibus traditam Palmella proximum Setubali oppidum etiam Toletano traditum eſt. Ipſe omnia, quæ capit, loca præſidijs munit. Ac paulò poſt Alfonſus Bazanus Aluari frater poſt fratrem Gadibus profectus cum XXX. onerariarum nauiũ claſſe, quæ multum commeatum ac bellicum apparatum portabant, Setubalis portũ tenuit. At verò Gregorius XIII. Pont. max. ſecum agitans nec Portugalenſes ob magnum in Caſtellanos odium ſponte ſub regis Philippi ditionem ituros, nec regem Philippum ius, quod in Portugaliam habet, neglecturũ, metuenſque ne ex hac diſſenſione bellum oriretur, quod rempub. Chriſtianam affligeret, Alexandrum Riarium S. R. E. Cardinalem in Hiſpaniam legauerat, vt regem Philippum & Portugalenſes ab armorum contentione retraheret. Riarius pridie Kalen. Maij Roma profectus, terreſtri itinere primùm Barcinonem attigit. quò rex Philippus gratulatum illi in Hiſpaniam aduentum, & amici officia præſtitum Lupium Auellanedam miſit. Ille deinde & legationis ſuæ munere commonitus, & multorum nobilium Portugalenſium litteris ad componendam pacem ſolicitatus, ad regem Philippum Paxauguſtam aduenit. quem ægra valetudine affectum primis aduẽtus ſui diebus adire non potuit: poſt meliuſculè ſe habentem conuenit. atq; ita alloquutus eſt. Plurimam ſalutem rex Philippe tibi dicit, & apoſtolicam benedictionem Gregorius XIII. Pont. max. & cui optimè cupit, à

Deo quietam Portugaliæ poſſeſsionem exoptat. Ac certè magnam animo lætitiam cepit, cùm intellexit regem Henricum ſtatuiſſe te Portugaliæ regem denunciare: ac quando id à rege Henrico factum non eſt, quòd morte præuentus ſit, ſperat ipſos Portugalenſes victos ab æquitate facturos. Sed cùm ſæpe te per Nunciũ ſuum admonuiſſet vt arma deponeres, ac iuriſperitorum iudicio, quorum fides nulli ſuſpecta eſſet, cauſam committeres; nec arma depoſita, ſed auctas copias ex multorum litteris ac nuncijs acciperet, timeretq́; ne relicto iuris certamine vim adhiberes, vnde Portugalenſium odium magis accenderes, ex quo reſp. Chriſtiana turbaretur, & ipſa Portugalia prauis religionis erroribus inficeretur ab exteris nationibus, quarum auxilia accerſerent, tum maiorum ſuorum exemplo, tum ſingulari in te beneuolentia motus me legatum ad te miſit, qui ſuo te nomine commonefacerem, vt armis abſtineres, nec ſolùm tuorum iuriſperitorum, ſed aliorum etiam iudicio ſtares. quandoquidem regis amplitudo non in multorum regnorum poſſeſsione, quæ vi ſua mutabilia ſunt, atque ad diuerſos transferuntur, ſed in iuſtitia poſita eſt firmiſſimo imperij fundamento. Non tamen ob id inquit vt arma abijcias, quæ contra iniurias iuſtè ſumuntur, ſed ipſo iure nitaris: in quo nemo te omnium interpellare poterit. Atque ipſemet Pontifex omomnem ſuam operam & auxilium contra eos pollicetur, qui tibi obſtare voluerint. Sic & tu rectè regnare, & Portugalenſes tibi iure obtemperare videbuntur.

debuntur. Cui rex Philippus ita reſpondit. Pontificis maximi voluntatem omnibus in rebus erga me ſemper optimā perſpexi. Quarè de paterno eius in me animo ſemper illi ingētes ago, & habeo gratias. Atq; equidem velim intelligat me primùm iuriſperitiſsimos omnes cuiuſuis gentis etiam Portugalēſes de meo in Portugaliam iure conſuluiſſe, omneſq; reſpondiſſe ſine vlla controuerſia optimum eſſe. Quod deinde rex Henricus conſultum & exploratum habens, me per Antonium Pineirū Epiſcopum Lerienſem in concilio Almerini conuocato regem Portugaliæ declarauit. Ex quo permulti Portugalenſes regnum mihi deferre voluerunt: ſed aliquorum potentiorum verbis & minis deterriti ſunt. Cùm ergo ego viderem ex æquo & bono me ius meum obtinere non poſſe, rerum ſacrarum peritos conſului an mihi liceret ipſum armis perſequi. & quamuis reſpondiſſent licere, tamen nullā vim facere volui, ſed bonis verbis & promiſsionibus nunc æquitatem meæ cauſæ docendo, nunc immunitates & priuilegia pollicendo conciliare aduerſariorum animos ſtudui. Verùm vbi Antonius ſinè dubio ſpurius ſolicitare contra me plebem, & regnum capere vidi, ac magiſtratus alijs auferre, alijs mandare, exercitum in Portugaliam immiſi tum ad capiendam regni debitam mihi poſſeſsionem, tum ad defendendos ab improborum iniurijs & maleficijs bonos ſubditos, qui parere iuſto imperio volunt. Quamobrem arbitror me à Pontifice maximo reprehendi nullo modo poſſe, quòd

armà

arma contra ius ceperim, aut vim iniuſtam attulerim. Meam vitam omnibus notam eſſe, notos mores, notam mentem & animum: qui ſemper de meis bonis aliquid deperdere malui, quàm alicui quicquam auferre. Quinimmo mihi perſuadeo, cùm me Portugalia potitum, & vtramq; Hiſpaniã ſub vnius imperio coniunctam viderit, non paruam ex hoc Pontificem maximum lætitiam capturum & propter eius in me ſingularem beneuolentiam, & propter religionis Chriſtianæ maius firmamentum ac robur. Hoc reſponſo accepto Riarius, cũ Antonius regis nomen & regni aliquam peſſeſsionẽ à multitudine accepiſſet, ac regis Philippi exercitus in Portugaliam ingreſſus magnam regni partem occupaſſet, nec decorum illi regium nomen & inſignia deponere, neq; huic vtile victorem exercitum retrahere, incertus fuit quid ageret. ac quando rerum Portugalenſium ſtatus ex eo tempore, quo legatus fuerat, immutatus erat, pro nouis mãdatis ad Pontificem maximum ſcripſit. Iam Olyſſiponenſes rebus ſuis diffidere, audiẽtes Setubal, in quo ſatis roboris ad refringendos aduerſariorũ conatus eſſe rebantur, breui tempore cum arce captũ, ac videntes ad reſiſtendũ regi Philippo ſibi omnia imbecilla, neque animi, nec conſilij ſatis in ſuis ducibus eſſe, fidei etiam parum, etſi iactantiæ plurimum: auxiliorum prætereà ſpem omnem extingui. quanquam ab Antonio bono animo eſſe iubebantur. Ipſe quoque Antonius videns omnia oppida, ad quæ regis Philippi exercitus accederet, in illius

pote-

poteſtatem illico tradi, ciuitates, quæ ante ſibi fidē dederant, nunc dubias eſſe, nobilem quemque ad aduerſarios transfugere, apud ſe plebeios & inertes tantùm remanere, atq; eos, quos vel deſperatio veniæ, vel arcta neceſsitudo, vel metus amittendorū bonorum retinebat, quaſi deſertus ab omnibus timere grauiùs cœpit: atque hòc etiam magis, quò magis externa auxilia deſperabat. Nam Franciſcus Barretus Olyſsiponenſis & Petrus Dorus Gallus, quos à Gubernatoribus in Galliā miſſos ſuprà memoraui, nullas copias comparauerant. ſiquidem Olyſsiponenſis nullam pecuniam acceperat, quam militibus, quos cogeret, daret: Gallus quam paucam acceperat, in ſuos vſus conuerterat. Nec Galliæ principes venire portugalenſibus auxilio velle aiebant, ni duas arces ſibi tradidiſſent Caſcalis & Sancti Iuliani: in quibus receptum haberent, cùm aduerſi aliquid contingeret. Quam conditionem à Gubernatoribus recuſatam, ne rerum Portugalenſium aliquando Galli hac via potirentur, Antonius ad Barretum ſcripſerat, vt acciperet: ſed nec in tēpore ſcribi milites, nec commodè mitti poterant, omni ad eum aditu ab aduerſarijs interſepto. Cùm igitur externæ opis expectatio nulla ampliùs, aut quamminima relinqueretur, quotquot poterat colonos paſtores operarios vndique ad bellum cogebat: & ex ipſis religioſis familijs, quos ad bellandū idoneos reperiebat, armabat: iubebat etiam clericos depoſitis togis ſaga ſumere. Præterea ſeruos, quicunque militare voluiſſent, libertate donabat: illiſque

illiſque facultatem concedebat à dominis arma & equos abripiendi. quorum IV. cohortes armatæ ſunt. Sanciuerat quoq; edicto vt omnes in vrbem conuenirent: ſed eorum, qui venire neglexiſſent, bona proſcribebantur; ab his verò, qui veniſſent, pecuniæ in militum ſtipendia petulanter exigebantur. Mercatores iniquè vexabantur: peregrini aſperè tractabantur, à quibus iuuari manu & conſilio poterant. Cuiuſuis delicti & ſceleris pœna pecunijs redimebatur; omniſque via conficiendæ pecuniæ quærebatur. Dabantur obſcuris & ignobilibus hominibus militiæ Chriſti inſignia, magiſtratuſq; indignis, & nouis Chriſtianis mandabantur. Dominabantur in vrbe plebei, rapaces, & inſolentes cum ſumma vitæ licentia & impunitate: ita vt in nouo regno vicem ſuam permulti dolerent, de regis miniſtris omnes viri boni magis, quàm de aduerſarijs timerent. Quotidie conuocabant concilium, & nihil in eo decernebant: atque inter ipſos conſultores inuidia diſſenſiones procreabat. Comes Viminoſenſis dux exercitus eſſe volebat, cui Didacus Meneſius præfectus erat: & gratia, qua Odoardus à Caſtro diuitis mercatoris filius apud Antonium plurimùm poterat, multorum animos alienauerat. dumtaxat noui Chriſtiani à Iudæis oriundi, quorum maximus eſt in Portugalia numerus, & æthiopes, quos permultos Olyſsipone cernas, gens ſeruilis & humilis, Antonium lubenti animo ſequebantur. Rex Philippus verò vt æquitatem & bonitatem ſuam oſtenderet, edicto veniam dedit, & impunitatem

ijs,

ijs, qui aut vi coacti, aut errore decepti, aut cõmuni quodam odio contra Caſtellanos affecti contra ſe arma cepiſſent, rebellionis authores & adiutores excipiens. Quo multorum animi ſpe veniæ relangueſcere cœperunt: & Antonius multis parùm fidere; ſuſpectoſque ſibi in cuſtodia aſſeruare. in quibus Georgius Meneſius maiorum nauium præfectus ob interceptas (vt ferebatur) ad regis Philippi miniſtros litteras. Toletanus interea circumſpiciebat quam viam iniret, quæ Olyſiponem facilior & expeditior eſſet. Nam tres commõſtrabantur, vna per Scalabim, altera per Tagi fauces, tertia per Caſcale: quod oppidum XV. m. paſſ. infra Olyſiponem eſt in altera oſtij parte, in quod Oceanus penetrans flumini Tago coniungitur. Viam per Scalabim longam, æſtuoſam, & puluerulentam eſſe intelligebat, & illac difficilem fluminis tranſitũ; quòd nec pontem habeat, quo pedibus tranſiri poſſit; & cymbæ, quas Hiſpali fabricandas ob hanc rem curauerat, aduectæ non eſſent; atq; adeſſent eædem difficultates, quas ſuprà indicauimus. In portus verò clauſtra per anguſtas fluminis fauces cũ claſſe irruptionem ſinè maximo damno & periculo fieri non poſſe videbat; quòd ſitæ à dextra & ſiniſtra arces Sãcti Iuliani & Cauezzę ſiccæ tormentorum ictibus introeuntes triremes aut lacerarent, aut vadis alliderent; ac maiores naues hoſtium in ipſis faucibus poſitæ mole ſua introitum obſtruerẽt. At per tertiam viam breuiſsimum æſtate media traiectum cernebat; & arces, quæ inter Caſcale &

Hiſpalis hodie Seuilla.

militibus complentur: atque accedente æſtu, & ſereno cœlo ad litus appelluntur. E quibus in terram primus omnium Rodericus Zapata cum XX. ſclopettarijs exiluit, tum Sancius Auila cum L. militibus, & deinceps alij poſt alios: contentoque greſſu decliuis ripæ ſummum repugnante nemine obtinuerunt. poſt auctis cæterorum concurſu viribus hoſtem penitus fugarunt. Fugatis hoſtibus, reliqui milites exponuntur: compoſitoque agmine Caſcale propiùs incedunt: inclinanteque ad occaſum die, ad ædem ſacram B. Mariæ, cui cognomen à via eſt, conſiſtunt. Rodericus Valdeſius tamen cum ſua ſclopettariorum cohorte longiùs progredi iuſſus ad depellendos hoſtes è tumulo, quem occupauerant inter ædem B. Mariæ & Caſcale, magna eos vi atq; impreſsione deuicit. quo in certamine de Caſtellanis quatuor tantùm vulnerati ſunt; de Portugalenſibus deſiderati plures: reliqui procul ab oppido & arce, quò vel hoſtium metus impulit, vel locorum opportunitas ire ſuaſit, fuſi fugatique abierunt. Meneſius cum XX. militibus in arcem ſe recepit, quæ iuxta litus ab oppido ſagittæ iactu abeſt. Huius rei nuncijs ingenti metu Olyſsiponēſes percuſſi ſunt: atq; Antonio ad arma vocante magna hominum multitudo conuenit: ſed eum hortantem omnes vt ſe Caſcale contra Caſtellanos inſequerentur, pauci, ijdemque tumultuoſè, partim etiam inermes ſubſequuti ſunt: quamuis diuerſarum religioſarum familiarum plerique viri vel tranquillitatis odio, vel amore licentiæ, vel dementia & furore correpti,

per vim arce potiti ſunt: & imperatoris ſui iuſſu vexillum candidum pacis inſigne, quod Portugalenſes poſt verberatam arcem extulerant, depoſuerũt, & rubrum belli ſignum, quod ante oppugnationẽ illi erexerant, extulerunt, vt intelligeretur arcem non deditione acceptã, ſed vi captam eſſe. Meneſius ſeſe occultauerat: repertus autem per nuncium à Toletano petijt, vti atq; infimus miles tractaretur; atque etiam facultatem poſtulauit ad Antoniũ, quem Portugaliæ regem nominauit, abeundi. Sed illi tunc à Toletano nullum reſponſum datum eſt (aderat autem nox) veniente verò die Toletani iuſſu indicta mors eſt. Ita qui pugnare timuit, & ſe dedere noluit, capite luit temeritatem, an ſtoliditatem dicam neſcio. Arcis præfectus etiam cum duobus alijs ſuſpenſus eſt: reliqui ad triremes damnati. Contigit autem nobilem quendam Olyſiponenſem cum XX. militibus ab Antonio ſubſidio Meneſio miſſum concubia nocte cymbam ad arcis latus appellere, ignarum quòd ab hoſtibus teneretur, ac compellare militem in arcis vigilia ſtantem, rogareq́; vt ſibi portam aperiret. cui miles Portugalenſis conſultò ad colloquendum ſuppoſitus, ne aliena lingua ſuſpicionem daret captæ arcis, reſpõdit ſe portam aperiturum. in quam ille ingreſſus ſenſit in hoſtiũ manus incidiſſe. Tunc pagus Syntra VI.m.paſſ. Caſcali, XII. m. paſſ. Olyſipone diſtans ad radicem montis Lunæ Toletano traditus eſt. Qui locus arboribus amœnus, fontibus iucundus, regijs ædificijs clarus eſt, atque æſtiuo tempore

Portu-

adiecit, equitibus, quos Antonius ad diſturbanda opera miſerat, retro à Sancio Auila paruo prælio cõpulſis. Atque inprimis tres maiores & roſtratas naues, è quibus hoſtes nonnulla damna inijciebant, tormentorum ictibus ab arcis præſidio ſummouit: ac mox arcem magno impetu verberauit. Porrò Triſtanus Vaſæus arcis præfectus, quòd ſe diu ſuſtinere non poſſe videret, æquam aliquam deditionis conditionem magna voluntate ſubijſſet: verùm in ipſo oppugnationis initio ex ſe conditionem vllã poſtulare non ſatis honeſtum putabat. Accidit autem, cùm ſcalæ & funes ab hoſtibus pararentur ad inuadendam manu arcem qua parte multis tormẽtorum ictibus muro denudata erat, vt puella quædam cum matre viſendi mariti cauſa, & à Toletano & à Vaſæo facta poteſtate, ex Oëra in arcem intraret, ac Vaſæo ſuaderet vt ſe Toletano dederet, quòd ille maximum & fortiſsimum exercitum haberet, ipſe rerum omnium penuria laboraret. Exinde Vaſæus in colloquium Toletani venit: atq; illũ initio rogauit, cur more militiæ neminem ad ſe ante oppugnationem miſerit ſciſcitatum rationem, qua arcem teneret, atq; defenderet. Quod factum à ſe Toletanus aſſeruit; & per præconem ſibi relatum fuiſſe, præfectũ nolle arcem tradere. Ob hoc quæſitus eſt ad ſuſpendium præco: qui correptus ingẽti metu ſeſe occultauit. Poſt Vaſæus explicuit quo modo arcem à Gubernatoribus primò acccepertit, deinde multis rebus cogentibus Antonij nomine tenuerit, ſed eo ſemper conſilio, vt ipſam ei traderet,

quem

Proinde Senatus Antonio deditionem ſuadere; cõtrà Antonius & ſuorum militum multitudine, & externorum auxiliorum ſpe Senatum ad pugnandũ cohortari. verituſque ne qua poſthàc molitio cõtra ſe fieret, fluminis tranſitum & vrbis portas ſuis præſidijs tenuit, fretus præcipuè initiatorum hominum fide, quibus licentia militaris cordi erat. Cùm verò omni ſublato commercio res ad victum neceſſariæ nullæ, ne ab ipſis quidem colonis vicinorum agrorum in Olyſiponem vrbem maximam ac plenam humilium hominum inferrentur, à ſe ipſa quodam modo obſeſſa ciuitas graui rerum omnium inopia premebatur. Eſt in vrbe media mons prominens, & in eius ſummo caſtellum, in cuius cuſtodia Belgæ poſiti erant. caſu verò factum vt ignis tecto inhærens flammam excitaret. quam Antonius cernens, proditionis ſignum eſſe credidit. ex quo elatus ſubita ira, non benè re perſpecta, non ſolùm Belgas, ſed etiam omnes peregrinos ex vrbe expulit, vel eos, quorum opera ſibi multis in rebus vtilis erat. Ac quoque præfectum arcis Bethlem à cuſtodia amouit, quem à Toletano ad deditionem ſolicitari ſuſpicabatur. Nec Toletanus caſtra ex Oëra mouerat, ſed per notos vtriq; homines Antonium multis iuſtis cauſis ad pacem adhortabatur. qui primùm incertus ob dignitatis ſuæ rationem, & regis Philippi voluntatem extitit; ſed amiſſæ arces, extincta ſpes externorum auxiliorum, militum paucitas & inertia, multorum quoque inconſtantia tandem eius animum ad pacem inclinarunt. Igi-

tur dies colloquio dicitur in medio flumine procul ab alijs, in quod cum paucis vterque conueniat. Toletanus totam noctem in regia triremi moratus eſt, vt in colloquium cum Antonio iret: ſed ille nuſquam comparuit, aut veniam à rege Philippo deſperans, aut Toletano diffidens, aut ab Epiſcopo Igæditanienſi reuocatus. Quod Toletanus grauiter tulit: atq; extemplò Sancium Auilam cũ M. & D. equitibus ad perſpiciendam Bethlem arcẽ miſit. qui M. & D. peditibus ac CCC. equitibus aduerſariorum occurrens, prœliũ iniuit; diremptoq́; paucorum iactura vtrinque certamine, ad caſtra reuerſus eſt. Altero die maior militum numerus è caſtris ad Bethlem emittitur: quorum pars cum aduerſarijs dimicant, qui ad turbanda opera venerant, pars tormenta contra arcẽ locant. Atq; inprimis tres maiores & roſtratas naues, quæ iuxta ſunt, remouẽt; tũ arcem tormentis percutiunt. quorum ictibus arcis præfectus perterritus ſe, & arcem tradidit, quam antè bonis verbis monitus tradere recuſauerat. Sed eius confidentiam Toletanus ſuſpendio damnaſſet, ni Alfonſus Leyua intercesſiſſet. Capta arce caſtra ad Bethlem fecit: & vt claſsi liberum & ex omni parte tutum iter Oliſsiponem vſque eſſet, turris veteris, quæ in altera parte fluminis contra Bethlem eſt, præfectum commonuit, vt ipſam dederet; formidineſq; oppoſuit. Ille Toletani dicto audiens fuit. Poſteà cum M. & CCC. equitibus ac M. peditibus ad contemplandum caſtra Antonij, quæ à ſuis M. & D. paſſ. totidemq́ue

Olyſ-

Olyſsipone aberant, profectus eſt. Locus, vbi Antonius caſtra fecerat, montuoſus eſt, à Tagi litore conſcenſu non ſatis arduo ſubuectus: per quem à Septentrionibus oriens fluuius breuis, humilis, & imbri creſcens inter excelſa & prærupta ſaxa in Tagum defluit. Ipſæ rupes ad caput fluuij iunguntur, & in litus Tagi ſatis lato, ac pari ferè interuallo diſiunctæ procurrunt: ac quà deſinunt, fluuius ponte, quē Alcantaram nomine arabico vocant, traſmittitur. cui continens eſt pagus, qui à ponte nomen Alcantaræ vnà cum fluuio accepit. Antonius in altera ripa caſtra fecerat, & munitionibus à dextra & ſiniſtra obtexerat. nam media ripa præceps rupe prærupta nullum acceſſum dabat. Pontem quoq; medium tabulis & aſſeribus obſtruxerat. Ad alterā ripam igitur Toletanus inſpectum loci naturam & aduerſariorum caſtra venit, pulſo ex itinere hoſte, qui armatus occurrerat: contemplatuſque loci naturam & caſtrorum ſitum, atque à ſpeculatoribus accipiens Antonium ad XVI. m. hominū in caſtris habere, ſed magnam eorum partem colonorum, paſtorum, ſeruorum eſſe, nec arma, nec armorum vſum habentium, contra eius caſtra ſua deſignauit, ac certa quibuſq; loca diſpertiuit. Ad Alcantaram pagum Italos, ſupra Italos Germanos, in ſumma & media rupe Hiſpanos, ad initium rupis equitatum locari; ac tribus locis tormenta diſponi iuſsit, iuxta Germanos, iuxta equitatum, & in editiore tumulo prope Hiſpanos. Prætereà Bazano præcepit claſſem in ipſo Tago contra aduerſariorum maiores naues

atq; triremes inſtruere; ita vt claſſe & equitatu quaſi duabus alis totus exercitus protegeretur. Equitatum Ferdinandus filius, Hiſpanos Sancius Auila, Germanos Hieronymus Lodron, Italos (nam Petrus Medices incommoda valetudine tenebatur) Proſper Columna regeret. Poſtquàm omnia deſcripſit, in caſtra reuerſus eſt; ac militum præfectis imperauit, vt ſub ortum lucis ſuum quiſque locum caperet; & cùm pugnæ ſignum daretur, Itali cum Germanis inferiores, Hiſpani cum equitatu ſuperiores munitiones inuaderent, Franciſcus Alaua tormentis aduerſariorũ ordines conturbaret, eodemq; tempore Bazanus hoſtilem claſſem adoriretur. Et quò infirmiores ad reſiſtendum eſſent aduerſarij, iuſsit Proſpero Columnæ CCC. Italos ad pontem præmittere, qui leuibus iaculationibus totam noctem hoſtes inſomnes haberent. Hortatus inſuper eſt, vt viros ſe eſſe meminiſſent, atque hanc vnam pugnam alacri animo ſuſciperent, quæ omnium laborum finem allatura eſſet. Poſtremò multis orauit atque obſecrauit, vt ſi Deo iuuante hoſtes viciſſent, ac fugatos depuliſſent, milites ab vrbis ingreſſu continerent: quam rex Philippus inuiolatã, quàm captam omnino mallet. ac ſummum ſupplicium in eos conſtituit, qui ad depredandum vrbem intraſſent. Deprecatuſque eſt Deum immortalem, vt mori priùs ſibi contingeret, quàm videre vrbem à ſuo milite diripi. Poſt quæ Proſper Colũna CCC. milites ad pontem miſit. qui paruis certaminibus Portugalenſes totam noctem inſomnes tenuerunt:

mox

mox albente cœlo, magno impetu tabulationem, qua pons interclusus erat, perfringere conati ſunt. Verùm è moletrina, quæ in litore Tagi ſita eſt, rectà pontem proſpectans, à Portugalenſibus damnis afficiebantur. quod quidam animaduertentes, ſuperato aggere, quo aqua continetur, vi moletrinā cepere: atq; hinc in proximum hortum muris cinctum intrarunt, qui ad alteram pontis partem eſt. Sed è caſtrorum munimentis, quæ in conſcenſu mōtis teli iactu à ponte aberant, magna aduerſariorũ manus irruens Italos è ponte diſiecit: & contra eos, qui moletrinam & hortum occupauerāt, acri marte certabat. Intereà Toletani exercitus aduenerat, & ſuum quiſque locum ceperat, cùm Proſpero Columnæ nunciatur ſuos valida impreſsione à Portugalenſibus è ponte diſiectos; quoſdam etiā in ſummo periculo verſari. Proſper ad pontem cum aliquot cohortibus accurrit; ſuis animum addit: quos orat, vt patriæ virtutis & gloriæ memores ſplendorem nominis Italici ſemper apud omnes gentes & nationes illuſtris nulla ignauiæ nota maculari patiantur. Itaq; acrior pugna redintegratur. Itali pōtis tabulationem perfringunt, & aduerſarios in caſtrorum munimenta propellunt. At Epiſcopus Igæditanienſis, audita ad pontem dimicatione, ſuæ perſonæ ac dignitatis oblitus per vicos & plateas vrbis ingenti & crebro tympanorum ſonitu omnes ad arma vocat: alios minis, alios vi ad caſtra cogit: cuncta ſummo ſtrepitu & clamore miſcet. Nec Antonius, quia non induxerat in animum hoſtem

ad

ad caſtrorum oppugnationem tam citò venturum; ſuos ad repugnandum inſtruxerat. Sed & ſuorum multi nocte metu diffugerant, multi in vrbem domus cura abierant. Cùm verò Italos cum Germanis ad hoſtium munimenta conſcendiſſe, & Sanciũ Auilam cum Hiſpanis ad ſuperiores munitiones appropinquare Toletanus videret, ſignum pugnæ ſuſtulit. ad quod Franciſcus Alaua ingentem vim ignitorum globorum tormentis in caſtra hoſtium emiſit, & à componendis ſignis eos deterruit: Hiſpani Germani Itali in Portugalenſium munimenta irrupêre. Portugalenſes ſummo metu vndique perculſi non manibus, ſed pedibus ſalutem ſuam tutantes, abiectis armis ſeſe fugæ alius aliò mandarunt. Illi iſtos cedere, fundere, fugare. Et fugientium alij in fuga feriri, alij cadere, alij vitam amittere, alij mortem inter cæſos expectare. multaque à victore in victos edi crudelitatis exempla, quæ furor fieri amat; vt ne ſuppliciter quidẽ petentibus anima interdum relicta ſit. Tellus infecta ſanguine, ac viæ omnes telis, haſtis, gladijs, ſclopetiſq; conſtratæ, & ſtrata inter arma exanguia corpora. A tertia hora inchoata pugna, & vſque ad ſeptimã facta ſtrages VIII. Kal. Septembris. Ad DCC. interfecti, vulnerati plures: & quicquid circùm Olyſſiponem ædium eſt (ſunt autem multa magnis ædificijs & hortis inſignia ſuburbia) id totum direptũ vaſtatumq́ue eſt. Tantùm templis & religioſarũ familiarum domibus pepercerunt. Quin etiam vrbs ipſa direpta fuiſſet, ni Ferdinandus Toletani filius

ad portam accurrens, monendo, rogando, comminando, alios hoſtes à tergo eſſe confingendo milites ab irruptione prohibuiſſet. Poſt deuictas terreſtres copias Bazanus, qui cùm pugnæ ſignum à Toletano datum eſt, claſſem ad pugnam aptare, & in hoſtem agere propter recedentem maritimum æſtum non potuit, accedente æſtu aduerſariorum claſſem facilè deuicit. Tunc Senatus Olyſiponẽſis ex vrbe Toletano obuiàm prodiens, illi claues vrbis obtulit, ac regis Philippi poteſtati & voluntati ſeſe commiſit, perſuaſus à Toletano vt ſinè pactione ſeſe dederet, cùm de pactione agere cœpiſſet. Itaq; Toletanus vrbem accepit, atque incolumem ſeruauit. Deinde relicto in ea Ferdinando filio cum aliquot nobilibus, qui ciuitatis motibus proſpiceret, ipſe cum vniuerſo exercitu in caſtra Bethlem ſe recepit. Antonius, qui vrbem ingreſſus quotquot in carcere aſſeruabantur nocentes homines ruptis vinculis cuſtodia liberauerat, confeſtimque egreſſus in villa ſeſe abdiderat IX.m. paſſ. ab vrbe, poſt curatum illic vulnus, quod ex incurſu armorum in fuga ad collum acceperat, Scalabim conceſsit. Sed Scalabitani, qui primi eum regem creauerant, tunc apud ſe retinere victum noluerũt. Ita hominum fluxa fides eſt, & cum fortuna mutabilis. Nec defuere, qui vel incuriam, vel animũ trahendi belli in Toletano reprehenderint; quòd nec ante pugnam quicquam cõtra Antonium præceperit, cùm pugnæ ordinem inſtitueret, neq; illum poſt victoriam conquiri curauerit: quando is vnus

totius

totius belli ſummam ſuſtineret. Sed Toletani laudis fautores ipſum defendunt, quòd ante prælium non haberet, cui contra Antonium quicquam ſpeciatim committeret; eò quòd ſuorum nulli notus eſſet: poſt victos verò hoſtes magna diligentia tota vrbe illum quæſierit; nuſquam tamen inuenerit. Poſtquàm verò comperit Scalabim profugiſſe, tunc neque paucos milites, qui ab aduerſariorum, quæ coiſſet, multitudine opprimerentur; cùm præſertim ex nuncijs certior fieret quatuor naues Gallorũ ad Vianam, quam aliqui Viennam Callæciam nominant, appulſas eſſe, quæ Antonio milites & arma portant: neque multos ad inſequendum illũ mittere conducibile exiſtimauit, ne per quæ vaderent, loca deuaſtarent. Cæterùm Galli vbi intellexerunt Olyſiponem captam & Antonium victum atque fugatum, in ſuas oras remigrarunt. Et paucos poſt dies à deuicto Antonio claſsis ab India venit, quæ non mediocri lætitia totam ciuitatem affecit. Ad cuius præfectum Antonius poſt amiſſam maris poſſeſsionem ſcripſerat, vt ipſam vel in Galliam, vel in Angliam ageret: ſed eam Alfonſus Bazanus à Toletano cum XV. nauibus Setubale miſſus in itinere inuentam Olyſiponem ſecũ adduxit. Poſt aliquot verò dies Toletanus intelligens Antonium Conimbricæ nouum exercitum cogere, Sancium Auilam cum CCC. equitibus & III.m. peditum, in quibus cum VI. bellicis tormentis III. Germanorum cohortes, ad opprimendum hominem miſit. Qui aduentum Sancij reſciſcens,

cum

cum ijs copijs,quas contraxerat, Lauarem diſceſsit, ac vi in oppidum introrupit,& ciues tributum ferre coëgit: atque inſuper aliquos vinculis, aliquos ſupplicio affecit. Tum inde nauigare in Galliam ſtatuit; ſed amicorum ſuaſionibus ab hoc propoſito retractus,iter Portum contulit oppidū in Interamne nobile, ſitum in altera fluminis Durij ripa. quod à veteribus Cale vocatum eſt. Portuenſes mœnia & ad vrbē aditus, quibus Antonij aduentus erat, munierant: verùm illi venienti partim metu, partim ſpontè patefiunt. Vnde ciues, qui rebus Antonij minùs fauerāt, portis effuſi in diuerſa loca ſeſe proripuerūt. Quorum fuga audita confeſtim Antonius flumen tranſmiſit, & in vrbem apparatu regio acceptus introiuit: nec non magnum tributum ciuitati impoſuit; & aliquorum domos diripuit. Dein iuſsit naues omnes atque nauiculas ad continentē ripam adduci, ne qua hoſtibus tranſeundi flumen poteſtas fieret. Præterea Epiſcopum Igæditanienſem Odoardum Lemum & alios beneuolos ſui miſit ad comparandos ex vicinis agris & oppidis milites. Inſuper ad ciuitates de rege Philippo, qui ægrotabat, ſcripſit, quòd mortem obierat: vt res bello neceſſarias libentiùs ſuppeditarent. Interim Sancius Conimbricæ appropinquans equitatum ad explorandos oppidanorum animos præmiſit: qui reiecto Antoniano præſidio,vltro illum in vrbē exceperunt. Hinc Lauarem perrexit: & ab oppidanis ſpontè receptus eſt. vbi paucos dies manſit, vt rei frumentariæ proſpiceret. dein ſingulis cohor-

tibus iuſsis VI. dierum frumentum ſecum comportare, ad flumen Durium iter contulit: & ex itinere miſit cum aliquot militibus,& hominibus linguæ & regionis ſcientibus impigros viros Thomam Vcedũ ad capiendas cymbas, quas hoſtis conduxerat ad vicum inter flumina Durium & Tamegam XVIII. m.paſſ. ſupra Portum, & Antonium Serranum ad conquirendas alias nauiculas, quibus flumen traijceret: peruenitque ad pagum, quem Villamnouã nominant, Portui oppoſitum in aduerſa fluminis ripa. Ibi caſtra fecit, & vtrumq; collem,qui à dextra & ſiniſtra aſſurgunt, occupauit. Sed duplex difficultas eum circumuenit, & rerum,quibus famem depelleret, & cymbarum, quibus flumen tranſiret, inopia. Illa ad pugnandam quamuis pugnam ſtimulabat. ſiquidem militi optabilius videtur hoſtilibus armis cadere, quàm humanis neceſsitatibus interire. hæc omnem pugnandi facultatem adimebat. Vt verò cognouit VI. à Serrano ad moletrinam IX.m.paſſ.à ſuis caſtris, & XVI. cymbas ab Vcedo magno ſtudio & induſtria ex hoſtium poteſtate captas, confeſtim ad Vcedum ſcripſit, vt ſecundo flumine dilabens ad ripam, quam Petram Salgadam nominant, M.& D.paſſ.à Villanoua eas appelleret, & cum nauiculis Serrani coniungeret. Contra quẽ Antonius cum IV. nauibus multos milites miſit, vt ab hoſte cymbas interciperent, aut labefactarent. At illi poſt primos tormentorum ictus, cùm labor malè ceſsiſſet,retro curſum flexere,nec aduerſariorum incurſum expectarunt. Sed neque tranſitus,

quoniam

quoniam Durius inter prærupta ſaxa fluit, vbiq; dabatur: & hoſtes aduerſam Petræ Salgadæ ripam, qua Caſtellanos tranſitum attentaturos credebant, IV. bellicis tormentis,& IV. nauibus ad dimicandũ inſtructis, quas contra Vcedum miſſas diximus, tuebantur. Doctus tamen D. paſſ. ſupra Petram Salgadam tutiorem tranſitum eſſe, illum tentare inſtituit: noctiſque ſilentio, quæ inceptum ſuum hoſtibus tegeret, eò cũ exercitu ex Villanoua tranſuerſo itinere profectus eſt: ac partem copiarum ad Petram Salgadam miſit. quibus iuſsit, vt aduerſarijs ſpeciem tranſeundi præberent. atque Vcedo imperauit VI. nauiculas illis relinquere, reliquas aduerſo flumine, quò ipſe tenderet, agere. Vcedum hoſtes ſclopettarum ictibus & è nauibus & ex altera ripa totam noctem proſequentes nequicquam turbant. Cùm diei principium fuit, Sancius nauiculas militibus compleuit, & in aduerſam ripã adegit. Hoſtes, qui in ripæ cuſtodia erant, primò reſtitêre; ſed vbi de ſuis aliquos cadere viderũt, metu terga vertêre. Sancius ripam tenuit: atq; extemplò illis, quos ad Petram Salgadam miſerat, præcepit, vt tranſitũ properè attentarent: ſe hoſtes à tergo adoriturum. Portuenſes Sancium traieciſſe flumen ſentientes, atq; aſpicientes reliquos hoſtes aduerſum ſe nauiculis ferri, metuentes ne à tergo opprimerẽtur, licet numero plures eſſent, tamen quia virtute & arte inferiores, in fuga ſibi præſidium omne poſuerunt. Cuius fugæ initium ab Antonio factum eſt: qui nec ſuæ, nec ſuorum virtuti quicquam fidens,

ſtatim poſt Sancij tranſitum primus in vrbem prouolauit; emẽtituſq; eſt Caſtellanos ad ripam victos eſſe. ac protinus pecuniam, quantã potuit, aſportãs cum ſuis domeſticis & neceſſarijs Vianam profugit. Sancius potitus vtroq; tranſitu ſuos in montes recepit, vnde hoſtes ad VII. m. fugauerat. Poſt ad vrbem agmen admouit. quod aduerſarij ex oppido multis tormentis arcere conati ſunt: ſed maximus imber inutilia tormenta effecit. Tandem colloquijs ciues ad accipiendũ regis Philippi imperium induxit. Atq; illico expeditiſsimos equites ad inſequendum Antonium in diuerſas partes emiſit. Per id temporis Epiſcopus Igæditanienſis, qui ſtipatus armatorum manu ciuitatibus milites imperabat, dimiſsis copijs, quas coëgerat, ſaluti ſuæ fuga latebriſque conſuluit. Idem quoque ab Odoardo Lemo factum eſt. Cæterũ Antonius Vianæ nauim cõſcenderat, & portu ſoluerat, vt in Galliam nauigaret: orta verò tempeſtate reuerſus in litus excenderat. Interuentum autem aliquem hoſtium cauens, in occulta loca cum ſuis vitabundus concedit: ſed in paucos Sancij equites de improuiſò incidit: è quorum manibus, dum eorum animos pecuniæ, quam multam fert, præda intentos habet, ignotus elabitur. Ac deinde veſtem mutando, ac modò huc, modò illuc itinera inflectendo non ſemel inſequẽtes ſe hoſtes grauiter eluſit. ac ſæpe etiam ab inſequẽdo ſpe pacis & deditionis retinuit. Intereà rex Philippus è morbo conualuit. at regina Anna febri correpta ex hac vita receſsit, magnum ſui deſiderium

in marito relinquens. Porrò Deus mortalium lætitiam triſtitia miſcet ac temperat. Pacata Portugalia Eluem aduenit. quo loci Dux Brigantinus ſalutatum eum venit. ipſe poſt inuiſit Catharinam Ducis Brigantini vxorem cōſobrinam ſuam in pago, cui nomen eſt Villaboina M.paſſ. ab Elue. Deinde Elue diſceſsit: prætergredienſque Portalegrē & Abrantem, Tomar petijt, vbi totius regni concilium indixerat. Tomar eſt oppidum, quod veteres Neobantiam appellarunt, in Ciſtagana inter Scalabim & Conimbricam, ab hac XXXVI. ab illa XXIV m.paſſ. diſtans, in longa, ſed anguſta planitie: quam à dextra fluuius non longè illinc oriens abluit, à ſiniſtra colles vitibus & oliuis conſiti cingunt. In quorum vnius ſummo, nempe eius, qui oppido imminet, templum eſt antiquum & auguſtum, ac templo iuncta ingens atque pulcherrima domus olim militum templariorum, nunc Chriſti militiæ Fratrum. In huius domus primo & maximo atrio regijs aulæis & periſtromatis ornato Antiſtitū Dynaſtarum Procuratorum ciuitatum conuentus habiti ſunt, ſedente in ſolio rege Philippo ornatu regali. Atque in primo conuentu Antonius Pineirus Epiſcopus Lerienſis hæc loquutus eſt. Inter cæteras prouiſiones à Spiritu ſancto Eccleſiæ, quam ſuo numine gubernat, ſignificatas ad extirpandas prauas hæreſes, componendos nouos motus, corrigendos malos mores ſemper experimento viſa eſt optima patrum ritè, & Pontificis maximi omnium principis & paſtoris authoritate conuocatorum congregatio.

gatio. Et quamuis conuentus à regibus, qui ſummũ ius tenent, indicti certam adeò Spiritus ſancti præſentiam, atque eam prærogatiuam nõ habeant, quã à Deo ſanctis patrum concilijs datam ſcimus, ne qua errent in ſtatuendis & decernendis rebus ad cõmunem vtilitatem ſpectantibus: tamen de Dei bonitate, & prouidentia, quam ſingularem in regnorum inſtitutione, adminiſtratione, & mutatione ſemper oſtendit, ſperare poſſumus, & debemus, quòd Spiritus ſanctus etiam præſens aderit in regni concilio legitimi regis iuſſu conuocato ad conſultãdum de his, quæ ad veri Dei honorem, catholicæ fidei conſeruationem & amplificationem, populi tranquillitatem, ocium, & commoda pertinent. Quarum ſanè quidem rerum cauſa Rex noſter coëgit totius Portugaliæ concilium. qui ſtatim atq; in Portugaliam ingreſſus eſt, vt regni neceſsitatibus & vtilitatibus prouideret, non vt dominum, ſed maiorum ſuorum exemplo ſe cum Portugalenſibus vt patrem gerens, totius regni conuentum indixit; vt ex communi conſilio ſtatueret quæ reipubl. maximè profutura eſſent. Itaque veſtra prudentia fide ſtudio fretus ſperat ſe à vobis de his rebus, quæ regni vtilitatem reſpiciunt, optima mente & animo ſummam Dei, ac regis, & regni rationem habente commonendum. Quantam verò nobis ipſe magnorum beneficiorum ſpem dederit, indicat edictũ ante regni concilium promulgatum: quo impunitatem omnibus concedit, qui vel decepti, vel inducti, aut compulſi pacem publicam violarunt, &

eum de regni ſui poſſeſsione turbare conati ſunt. quod edictum ingenti noſtro cum gaudio ab alijs audiuimus, & legimus ipſi. Vnde quò maius fuit hoc beneficium, peculiaris eius innatæ clementiæ fructus, eò magis in noſtris animis confirmauit ſuæ in Portugalenſes beneuolentiæ & benignitatis magnitudinē. pro qua ſtudebit vos in dies maioribus beneficijs & honoribus ornare & amplificare ſecūdum veſtram fidelitatē & obedientiam: quam ſatis ſibi perſuadet vos erga ſe & ſucceſſores ſuos in omne tempus retenturos. Poſt Pineiri orationem ciuitas Olyſsiponenſis omnium regni ordinum nomine ſumma cum reuerentia Regi maximas gratias egit, quòd totius regni concilium conuocauerit; in quo de rebus his ageret, quæ ad Dei cultum, & regni incolumitatem ac tranquillitatem ſpectant. Ipſíque pollicita eſt veterem & conſtantem illā fidē, qua impenſè reges ſuos omni tempore coluerunt. Tum omnes regi Philippo primùm, deinde eius filio Didaco regiæ ſtirpis maximo abſenti, ac ſi præſens eſſet, iureiurando fidem ſuam obligarunt. Rex Philippus eorum veteres immunitates confirmauit, &, quæ ante bellum per Ducem Oſunæ obtulerat, priuilegia dedit: ac Ducem Brigantinum creauit Portugaliæ Comeſtabilem; illíque omnia reſtituit, quæ bello amiſerat. Poſtremò omnibus, qui contra ſe ſtetiſſent, impunitatem conceſsit: paucos excepit, quos indignos venia iudicauit. Peractis conuentibus, ad componendum regni ſtatum Olyſsiponem abijt: vnde paucos ante dies Antonius

nius deſperatis rebus ſuis latenter euadens, in Galliam nauigauerat. Rex in vrbem magnifica & regia pompa exceptus eſt,

FINIS.

Imprimatur.

Flam. Torc. Vic. Gener. Neap.

F. Petrus Robertus Theol. vidit.

784297